

SOSIALISTISK

Framtid

01/2015 LØSSALG - KR. 40,-

**Fare for krig mellom NATO og
Russland?**

Slå ring rundt folkeretten

Russland har brutt folkeretten gjennom sin anneksjon av Krim-halvøya og støtte til opprørerne i Øst-Ukraina. Det samme gjaldt da russerne i 2008 gikk inn militært for å stanse Georgias forsøk på å erobre utbryterrepublikkene Sør-Ossetia og Abkhasia. I begge tilfellene var den lokale befolkninga i overveiende grad motstandere av regimet Russland intervenerte mot. Nyere spørreundersøkelser på Krim og i Abkhasia og Sør-Ossetia viser at flertallet der ikke ønsker tilknytning til de tidligere "moderlandene" Ukraina og Georgia. I de østukrainske utbryterrepublikkene Donetsk og Lugansk har flertallet gitt uttrykk for at de er sterkt i mot den ukrainske krigføringa mot opprørerne, har liten eller ingen tillit til regjeringa i Kiev, og at de ønsker større autonomi og/eller føderalisering. Det forsvarer ikke at Russland har brutt folkeretten. Men en bør spørre seg hvorfor de gjør det.

Etter sammenbruddet i Sovjetunionen har sentrale NATO-land pressa på for å endre folkeretten fra et totalt forbud mot angrepsskrig, til å skulle legitimere krig under påskudd av å beskytte sivile – "responsibility to protect". USA og NATO har begått grove folkerettsbrudd ved krigen mot Jugoslavia i 1999, invasjonen av Afghanistan i 2001, invasjonen av Irak i 2003 og krigen mot Libya i 2011. Vestlige land innfører sanksjoner mot Russland fordi de har annektert den autonome ukrainske provinsen Krim og støtter væpna opprørere i Ukraina. Men NATO hadde allerede skapt presedens for dette ved å løsrive den autonome provinsen Kosovo fra Serbia og ved å trene og gi våpen til opprørsgrupper i Syria.

Tilhengerne av å gå til krig for å beskytte sivile har i det siste begynt å argumentere med at stormaktenes vetorett i Sikkerhetsrådet gjør FN "ineffektivt" i forhold til å stanse krigsforbrytelser og

folkemord, og viser ofte til Russland og Kinas veto mot militær intervensjon i Syria. I *Bistandsaktuell* nr 2 2015 går det fram at Norge stiller seg bak et fransk forslag om å oppheve vetoretten i forhold til konflikter der det er begått krigsforbrytelser. Dette er et uhyre farlig forslag. For det første vil det knapt forekomme en krig uten at det begås krigsforbrytelser - av begge parter. For det andre glemmes det at FN-paktens absolutte forbud mot angrepskrig er utforma rett i etterkant av Holocaust, det verste folkemordet som har funnet sted i nyere tid. En sentral innsikt fra den tid er at selve krigsutbruddet nærmest per definisjon forsterker overgrep og forbrytelser mot sivile som blir ansett som å tilhøre "fienden". For det tredje er vetomakten i Sikkerhetsrådet basert på høyst reelle vurderinger av hvilke land som for en hver pris ikke må havne i krig med hverandre. Hva ville skjedd om vi fjerna vetoretten og FN sanksjonerte NATO-bombing av Syria som førte til trefninger av Russlands marinebase der? Eller om FN sanksjonerte militær intervensjon mot USAs nære allierte Israel? Eller intervensjon for å beskytte tibetanere i Kina?

NATO er en militærallianse retta mot Russland, og russerne veit at sentrale krefter både i Ukraina og NATO ivrer for ukrainsk NATO-medlemskap. Når sentrale NATO-land de siste årene har brutt folkeretten ved å føre krig mot flere av Russlands allierte, og så gir politisk og økonomisk støtte til et anti-russisk kupp i Russlands viktigste naboland Ukraina, er det åpenbart at dette vil svekke Russlands vilje til å overholde sine egne folkerettslige forpliktelser. Den viktigste måten å minske konflikten mellom NATO og Russland er at alle sider begrenser sine ambisjoner om militær ekspansjon til fordel for en fornyta forpliktelse overfor folkeretten og FN-paktens absolutte forbud mot angrepskrig.

Stephan Cohen	
- Den verste krisa siden Cubakrisa	s. 4
Pål Steigan	
- Ingen begrensa atomkrig	s. 6
Paul Robinson	
- Står Russland bak opprøret i Øst-Ukraina	s. 8
Eystein Kleven	
- Imperialismens ideologiske hegemoni	s. 11
Rødt Oslo og Finnmark SV	
- Uttalelser om Norge/Russland	s. 16
Knut Vidar Paulsen	
- Frigjøringa fra fascismen	s. 17
Juan Cole	
- Korfor al-Qaida gjekk til åtak	s. 18
William Blum	
- Å myrde journalistar	s. 19
Marianne Gulli	
- TISA	s. 20
Kasper Espeland	
- Midlertidig arbeid	s. 24
Inge Selås	
- Lahlums litterære langkveld	s. 25
Kjell Underlid	
- den amerikanske venstresida	s. 29

Sosialistisk framtid,
Boks 131, N-5804 Bergen.
sosialistiskframtid@bevegelsen.no

ISSN: 1503-6537

Utgiver: Bevegelsen for Sosialisme, Marxistisk forum
Norges Kommunistiske Ungdomsforbund og Forlaget Marxist A/S.

Redaktør: Aslak Storaker.

Redaksjon: Oscar Dybedahl Aslak Storaker, Henrik Carlsen,
Marcos Amano

Forside: Aleksander Nordby

Redaksjonen avsluttet: 05.04.2015

Signerte artikler står for forfatters regning og representerer
ikke nødvendigvis utgiverorganisasjonenes synspunkter.

Opplag: 700

Trykk: Bodoni AS.

Abonnement på Sosialistisk framtid (fire nummer): Kr. 250. Støtteabonnement: Kr. 300. Medlemskontingent BfS: Kr. 290 (SF inkludert i prisen). Skoleelever/dårlig råd: Kr. 190. Kontonummer for innbetaling av abonnement/kontingent: 0539 15 07653. NB: Ved betaling av kontingent og abonnement vennligst påfør navn og adresse og abonnement eller medlemskap i merknadsfeltet.

Utgis med
støtte fra

NORSK KULTURRÅD
Arts Council Norway

SOSIALISTISK
framtid

«Me har eit Tyskland som leverer våpen over heile verda, me har eit Tyskland som tek del i NATO sin aggressive strategi mot Russland, eit NATO som har starta ein ny kald krig. I morgon skal utanriksministrane i NATO sitje i lag og planleggje å setje saman ei såkalla snøggreaksjonsstyrke. Og der sit desse galningane og fantaserer om korleis denne styrka på eit tidspunkt kan verte nytta i Aust-Europa. Herregud, 100 år etter byrjinga av fyrste verdskrig skjønar dei framleis ikkje at ein ikkje lenger kan drive krig i Europa! Og så er det fordømt stille i gatene. Me treng motstand mot denne krigspolitikken!!»

Sarah Wagenknecht, parlamentsmedlem for Die Linke

Shell gjev erstatning for oljesøl

Seks år etter dei store oljelekkasjane i Niger-deltaet tek Shell miljødeleggingane alvorleg og tilbyr erstatning til lokalsamfunnet. Det tok seks år, eit gigantsøksmål mot selskapet, og ei rad aksjonar mot selskapet før Shell var viljugle til å ta på seg skulda. Dei gjev no ein erstatning på 55 millionar britiske pund, noko som svarar til om lag 600 millionar kroner. Medan 35 millionar pund av erstatninga går til lokale fiskarar, går dei resterande 20 millionane til å bygge opp lokalsamfunnet. Det er truleg fyrste gong i historia kompensasjon for oljesøl har gått direkte til lokalbefolkninga.

Framtiden i våre hender

500 rabbiar oppmodar Israel om å stogge rivinga av palestinske heimar

Meir enn 500 rabbiar frå Israel, Storbritania, Sambandsstatane og Canada har bede den israelske statsministeren Benjamin Netanyahu, om å droppe øydelegginga av palestinske heimar. Gruppa «Rabbiar for menneskerettar» (RHR) seier at Netanyahu sin framferd strir mot internasjonale lover og jødisk tradisjon. Det opne brevet frå «Rabbiar for menneskerettar» kom etter at den israelske statsministeren hadde varsla riving av meir enn 400 palestinske heimar i den israelskontrollerte delen av Vestbreidda kjent som område C. «Mange tusen palestinanarar har vore nøydd til å bygge utan løyve, og det fører med seg store menneskelige lidningar når fleire hundre hus vert rivne kvart år». Vidare slo brevet fast at Israelsk byggjelovgjeving gjer det særst vanskeleg for palestinanarar å bygge heimar, sjølv i område staten Israel godkjenner som palestinske.

Russia today

Eitt år etter; Krimbuarane vil heller ha Russland

Den ukrainske statsvitaren Taras Berzovets, som sjølv kjem frå Krim, skipa nyleg eit initiativ kalla «Fritt Krim» som tek sikte på å innføre ukrainsk mjukmakt på halvøya. Det fyrste han gjorde var å tinge ei meningsmåling av den ukrainske greina av det største meningsmålingsinstituttet i Tyskland, GfK. Resultata frå denne telefonundersøkinga vart nok ikkje heilt kva Berzovets hadde venta seg. Mellom 16. og 22. januar vart 800 personar på Krim som budde i byar med meir enn 20 000 innbyggjarar intervjuet. 82 prosent av dei spurde sa at dei fullt ut støtta innlemminga i Russland, medan ytterlegare 11 prosent uttrykte delvis støtte. Berre fire prosent var heilt imot. 51 prosent melde om at dei hadde fått det betre det siste året, dette gjaldt i stor mon pensjonistane, som hadde fått langt høgare russiske pensjonar. I sjølve Russland syner meningsmålingar 85 prosent støtte for president Vladimir Putin.

Bloomberg view

Stoltenberg krev tysk militarisering

I januar vitja NATO-generalsekretær Jens Stoltenberg Berlin, der han kunngjorde at Tyskland som «den nye førande nasjonen i forsvaret av Europa» må auka forsvarsbudsjettet sitt og endre dei parlamentariske reglane sine for godkjenning av militær-operasjonar utanlands. Tyskland nyttar 1,3 prosent av bruttonasjonalproduktet på militæret, medan det er eit mål for NATO å nytta 2 prosent. «Jamvel om Tyskland har ein

nominell auke i forsvarsbudsjettet i 2015, kan og må det gjerast meir, for det trengst ei reell auke... for NATO er det viktig at dei går føre når det gjeld forsvarsutgifter og», sa Stoltenberg til Die Welt. Stoltenberg uroa seg og over at den tyske regjeringa ikkje kan sende soldatar i krig utan at det på førehand er godkjend i parlamentet. «Verda har endra seg, og NATO må kunne slå til raskare enn før. Det er openbert at den tyske regjeringa no innser at noko må endrast», meinte Stoltenberg.

Dag og Tid

Syriske opposisjonsgrupper med felles fredsutspel

Den vestlegstøtta Syriske nasjonalkoalisjonen og den sekulære, venstreorienterte Nasjonale koordinasjonskomiteen for demokratisk endring går saman om ei felles fråsegn der dei ber om ei politisk løysing på den nesten fire år gamle borgarkrigen. I ei fråsegn frå januar ber dei om ei løysing som tek utgangspunkt i at det skal skipast ei overgangsregjering med alle fullmakter, det såkalla Genève 1-prinsippet. Fråsegnen seier tilsynelatande ingenting om den framtidige rolla til Bashar Al-Assad. Men kravet frå opposisjonen er omfattande endringar i retning demokrati. Samstundes ber gruppene om at alle utanlandske krigarar må bort frå Syria, ettersom dei meiner framandkrigane forverrar krisa i landet. Russland har nyleg teke initiativ til å bringe moderate opprørarar og representantar frå Al-Assad regimet til forhandlingsbordet i Moskva.

NRK

Den verste internasjonale krise siden Cubakrise

AV STEPHAN F. COHEN

Barack Obama og Petro Poroshenko
Foto Wikipedia

Den nåværende krise er den største internasjonale krise siden Cubakrise, og muligens står vi overfor viktige historiske skillelinjer: Vi står overfor en ny kald krig, og hvis den blir langvarig ser den ut til å kunne bli mye farligere enn den forrige kalde krigen, som vi så vidt overlevde. Det ser også ut som denne situasjonen kan være begynnelsen på slutten på den europeisk-atlantiske alliansen.

Reagerer på vestlig ekspansjon

I USA, og i en viss grad også i Europa, har Russland fått eneansvaret for den spente situasjonen. Nesten ingen kritiserer USAs politikk, alt skyldes "Putins aggresjon". Det betyr at det ikke finnes noe grunnlag for å forhandle med Russland. Når en opererer med et narrativ der den ene parten har eneansvaret for situasjonen, finnes det ikke noe grunnlag for å inngå kompromisser. De sier at Putin oppfører seg som Hitler, og hvis noen oppfører seg som Hitler forhandler en ikke med ham, en knuser ham. Hvis det er sant – det er ikke sant – at Putin ødelegger den postsovjetske sikkerhetsordenen i Europa, så må han ødelegges. Hvor fører en slik forståelse oss? Den fører til krig med Russland. For første gang siden jeg begynte å forske på sovjetisk-amerikanske relasjoner

For første gang siden jeg begynte å forske på sovjetisk-amerikanske relasjoner på 1960-tallet, anser jeg det som en reell mulighet at vi havner i krig mot Russland.

på 1960-tallet, anser jeg det som en reell mulighet at vi havner i krig med Russland.

Problemene begynte ikke i 2013 eller 2008, men allerede på 1990-tallet da Clintonadministrasjonen tok en "vinneren tar alt"-holdning til det postsovjetske Russland, der det viktigste var utvidelsen av NATO nærmere Russlands grenser. Holdninga, som blei adoptert av alle partier og regjeringer i USA, innebar at USA har rett til en global interessesfære helt opp til Russlands grenser, mens Russland ikke engang har rett til innflytelsessfære i de strategisk beliggende nabolandene Georgia og Ukraina. Men det innebar også at Russland blei ekskludert fra det europeiske sikkerhetssystemet. NATO som europeisk sikkerhetssystem ekskluderte, og var retta mot, Russland.

Putin begynte som en ganske pro-vestlig leder, i tradisjonen etter Gorbatsjov og Jeltsin. Han søkte et partnerskap med USA, noe han viste etter 11. september da han ringte George W. Bush og sa "Jeg støtter deg, hva vil du vi skal gjøre?" Han bidro til å berge amerikanske soldaters liv i sin støtte til USAs invasjon av Afghanistan. Og det han fikk som lønn for strevet var en enda større NATO-utvidelse og at USA unilateralt sa opp avtalen som forbød bygging av rakettforsvar, en hjørnestein i beskyttelsen av rus-

sisk sikkerhet. Putin følte seg forrådt. Han er muligens autoritær og har stor makt, men han er ansvarlig overfor flere innflytelsesrike grupper, og han tapte ansikt på dette. Så kom Ukrainakrise.

Siden november 2013, har Russland ikke opptrådt aggressivt, men reaktivt. En kan si at noen av reaksjonene har vært ukloke, at Putin gikk for fort fram i forhold til Krimhalvøya, men politikken har vært reaktiv i så stor grad at han har blitt kritisert i hjemlandet for å være veik i forhold til vesten.

Demonisering av Putin uten historisk sidestykke

I USA finnes det knapt noen opposisjon mot den gjeldende Russlandspolitikken. Dette er nytt i forhold til hvordan det var på 1970- og 80-tallet. De få av oss som protesterer har ingen nevneverdig støtte i hverken regjeringa, parlamentet, de politiske partiene eller de akademiske miljøene. Det finnes ingen kritisk debatt om dette. Det gjør situasjonen farlig, og representerer et nederlag for det amerikanske demokratiet.

En av grunnene til at vi ikke blir tatt på alvor er den enorme, irrasjonelle og løgnaktige demoniseringa av Putin. Jeg har studert dette siden Khrusjtsjov, og kan ikke huske at noen sovjetisk kommunistleder noen gang har blitt så personlig demonisert som Vladimir Putin. Noen av oss opposisjonelle som kom sammen i 2014 for å diskutere dette, hadde håp om at Europa ville redde oss. De har mye felles historie med Russland og et tett

Angela Merkel og Vladimir Putin.
Foto Wikipedia

økonomisk samarbeid. Men isteden gikk de fleste europeiske landene i EU og NATO med på Washingtons politikk, med på sanksjonene. Men nå begynner ting å forandre seg. Europa opplever splittelse på grunn av politikken overfor Russland, både mellom ulike land og internt i de ulike landene. Dette er bakgrunnen for at Frankrikes president Hollande og Tysklands kansler Merkel tok initiativet til Minsk II-forhandlingene, som amerikanerne med god grunn blei ekskludert fra. En kunne se splittelsen i den felles pressekonferansen til Merkel og USAs president Obama, der Merkel sa at det ikke finnes noen militær løsning på konflikten, mens Obama sa at han vurdererte å sende våpen til Ukraina.

Alle oppegående og informerte folk i Europa veit hva som kan løse konflikten. Mye av det har vært klart i 20 år allerede. Et føderalt eller på annen måte desentralisert, stabilt Ukraina, med stabile grenser, (men uten Krimhalvøya) som kan ha handelsavtaler med både Russland og EU. Til og med etter et år med krig, er Russland fortsatt Ukrainas største handelspartner. Og selvfølgelig en garanti om at Ukraina aldri vil bli medlem av NATO. De vestlige garantiene om at det ikke står på agendaen i nærmeste framtid, blir gjennomskua som verdiløse av russerne. De blei fortalt det samme om andre land under Gorbatsjov, så dette må traktatfestes skriftlig og garanteres av FN.

Men er det for seint å løse dette, har for mye blod blitt spilt? I november 2013 ville bare en femtedel av befolkninga i Donbass løsrive seg fra Ukraina. Det har ikke vært gjennomført noen nylige spørreundersøkelser, men så mange mødre, fedre, barn og barnebarn har blitt drept, at hatet mot Kiev i det østlige Ukraina er blitt veldig stort. Jeg er slett ikke sikker på at befolkninga der kan overtale til å forbli innenfor den ukrainske staten, sjøl om det er Putins mål. Men han kan ikke tvinge dem.

Jeg har studert dette siden Khrusjtsjov, og kan ikke huske at noen sovjetisk kommunistleder noen gang har blitt så personlig demonisert som Vladimir Putin.

Hvordan bryte den farlige dynamikken? Kan vi fortsatt stanse utbruddet av en ny kald krig, som vil bli enda farligere enn den første? Kan vi stanse den farlige dynamikken før den fører oss inn i krig med Russland?

I Moskva har Putin hele tida gått inn for den løsninga for Ukraina som jeg skisserte ovenfor. Det er ikke aktuelt for han å gå inn for å ødelegge Ukraina, for det vil skape permanente sikkerhetsproblemer for Russland. Han ønsker et stabilt Ukraina for å trygge russisk sikkerhet. Men han vil hindre ukrainsk NATO-medlemskap.

I Washington framstår Obama som en svak

utenrikspolitisk leder, som er under sterk innflytelse fra den anti-russiske majoriteten i det Demokratiske partiet. Obama har fått en intens personlig avsky for Putin, og jeg har aldri tidligere sett en amerikansk president komme med slike barnslige og umodne offentlige uttalelser om en russisk leder. Men det kan se ut som han støtter opp om Minsk II-avtalen.

I Berlin virker det som om Merkel har fått en mer realistisk forståelse av situasjonen. Derfor har ho reist i skytteltrafikk mellom Kiev, Moskva og Washington for å prøve å løse situasjonen.

Regimet i Kiev er ikke demokrater, og Ukraina er på full fart mot å kollapse som stat. President Porosjenko er en svak leder, mens ultranasjonalistene blir sterkere for hver dag som går. Men den viktigste nøkkelen til en løsning ligger i Kiev. Med mindre regimet endrer sin anti-russiske politikk eller vesten slutter å gi en uforbeholden støtte til dette regimet, er jeg redd for at vi blir drevet inn i en krig mot Russland.

Stephen F. Cohen (født 1938) er en amerikansk professor på moderne russisk historie og forholdet mellom Russland og USA på universitetene i Princeton og New York. Teksten er en forkorta versjon av et foredrag Cohen holdt for American committee for East West Accord 2. mars 2015.

Oversatt av Aslak Storaker.

– Det finnes ikke noe som heter «begrenset atomkrig»

AV PÅL STEIGAN

I tretten dager i oktober 1962 var verden på randen av kjernefysisk krig. Sovjetunionen var i ferd med å sende mellomdistanseraketter med båt til Cuba. USAs president John F. Kennedy truet med å senke lasteskipene, og i så fall hadde Sovjetunionen gjort det klart at landet ville gjengjelde angrepet. I siste liten ble krigsutbruddet forhindret. William R. Polk var med i en liten krets av rådgivere som oppsummerte denne krisa for Kennedy. Han mener at det finnes farlige likheter mellom Cuba-krisa og krisa i Ukraina og at de neocons som styrer USAs utenrikspolitikk ikke tar inn over seg alvoret i lærdommene fra 1962.

Lærdommene fra Cuba-krisa

William R. Polk var en av tre medlemmer i den "Crisis Management Committee" som ble opprettet for å gi råd til Kennedy. Han satt ringside under hele Cuba-krisa og var med på å skrive Kennedys tale som han holdt 22. oktober 1962, der han sa at dersom det ble skutt en kjernefysisk rakett fra Cuba mot USA eller noe annet land på den vestlige halvkula, så ville USA svare med et

Vi kan ikke leve på den politikken vi oppmuntrer Ukraina til å følge uten å gå til krig.

Council on Foreign Relations et oppsummeringsmøte med alle de ledende deltakerne i krisehåndteringa. Han skriver at artikkelen hans gjengir det som var konsensus i denne gruppa:

Hovedkonklusjonen deres var at *det finnes ikke noe slikt som en «begrenset kjernefysisk krig»*. Ingen regjering i en atommakt vil la være å gjengjelde et kjernefysisk angrep. Om en slik regjering fantes ville den blitt revet i filler av sine landsmenn. Og deretter ville den opprinnelige angriperen måtte gjengjelde – og så har man den *totale krigen*. I 1983 gjorde Carl Sagan og 100 andre forskere et arbeid for å vurdere konsekvensene av en slik krig. Rapporten ble publisert i *Foreign Affairs*. Sagan pekte på at siden begge parter hadde siktet raketten sine inn mot byer, så ville antall drepte gå opp i flere hundre mil-

totalt kjernefysisk angrep på Sovjetunionen. I artikkelen *Ukraine War: A Reverse Cuban Missile Crisis* skriver Polk om Cuba-krisa og han viser til urovekkende likheter mellom Cuba-krisa og dagens krise i Ukraina. Etter at krisa var avverget 28. oktober 1962 holdt

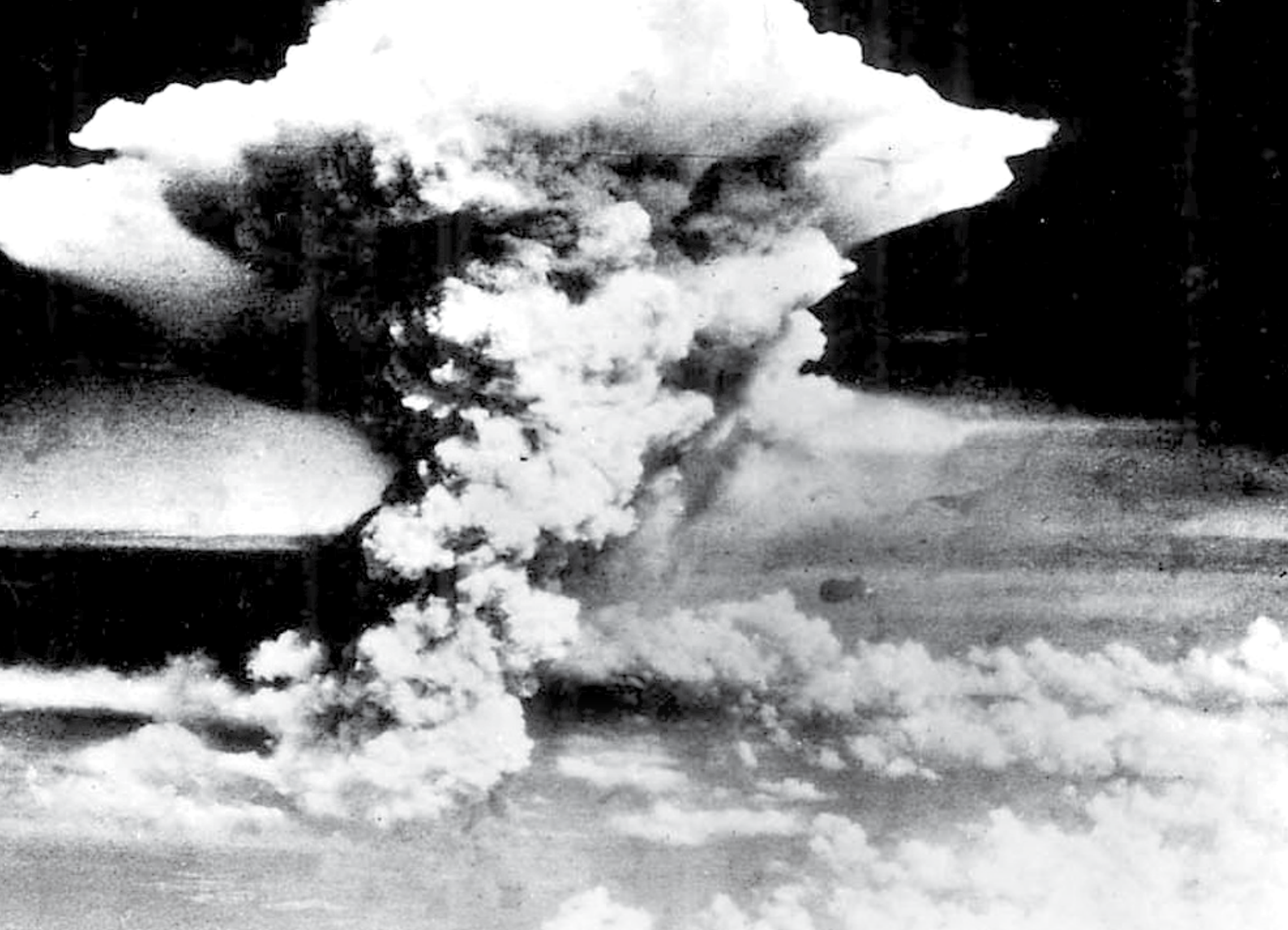
lioni eller kanskje helt til 1,1 milliarder. I tillegg ville et liknende antall være alvorlig såret. Dette ville bli etterfulgt av en *kjernefysisk vinter*, og i ytterste konsekvens kunne det bli slutten for hele menneskeheten.

Polk skriver at siden byene i verden har vokst veldig mye siden 1983, ville antallet drepte og sårede i dag være mye større. Han oppsummerer i fire punkter konsensusen fra 1962:

- Det er nesten helt sikkert at verken en amerikansk eller russisk regjering ville unnlate å gjengjelde et begrenset kjernefysisk angrep.
- Det er ingen grunn til å tro at en russisk regjering, stilt overfor et mulig konvensjonelt nederlag, ville være i stand til å la være å bruke kjernefysiske våpen.
- Uansett hvilke forsøk som ville bli gjort for å hindre eskalering ville det sannsynligvis slå feil og det hele ville føre til total krig.
- De forutsigbare konsekvensene av en kjernefysisk krig er en katastrofe av ubegripelige dimensjoner.

Det skal ikke mye til å utløse krise

Polk skriver at sjøl om Cuba-krisa kan virke fjern i dag, så finnes det store mengder kjernefysiske våpen på begge sider som er fullt klare til bruk, og som svært lett kunne

utløses i en krisesituasjon. Her vil jeg vise til erfaringene med det som kalles *raketthendelsen på Andøya*. 25. januar 1995 skjøt norske og amerikanske forskere ut en rakett fra rakettskytefeltet på Andøya for å studere nordlyset. Det de ikke var klar over var at firetrinnsraketten fløy gjennom nøyaktig samme korridor som den et amerikansk Minuteman III-missil med atomstridshoder ville ha fulgt under et eventuelt angrep på Russland. Da raketten ble oppdaget på russiske radarer ble det satt i gang forberedelser for å svare med et atomangrep fra russisk side, ettersom forskningsraketten ble antatt å være en atomrakett. Den berømte atomkofferten ble brakt til Boris Jeltsin, som da var klar til å starte et motangrep mot USA. I følge den russiske ledelsen var dette det nærmeste de har vært å iverksette et atomangrep.

Opptrappingsspiralen

Polk mener at både Russland og USA er ledet av folk som ikke vil akseptere en ydmykelse, og at de ville bli presset til å handle, sjøl om konsekvensene ville bli katastrofale for deres eget land. Han mener derfor at det er svært risikabelt å drive Ukraina-konflikten i retning av en konfrontasjon:

“Vi er nå i det siste stadiet, helt på terskelen

til Russland, i Ukraina. Og russerne vet at innflytelsesrike amerikanere har foreslått at vi skal stå på til «Moskvas porter». De som ønsker å følge det britene en gang kalte en “Forward Policy” ser væpning av Ukraina som et nødvendig første skritt. Og endelig, så er det ingen måte vi eller EU kan væpne Ukraina på til et nivå som kunne matche Russland. Slike våpen vil både gi ukrainerne urealistiske forhåpninger om hva de kan gjøre overfor Russland og bli sett på av Russland som offensive handlinger de kunne komme til å føle seg tvunget til å gjengjelde. Følgelig kan de føre oss inn i en krig vi ikke ønsker.”

Så hva bør vi gjøre?

Polk har et svært enkelt og presist svar på dette spørsmålet. **“Så hva skal vi gjøre? Med ett ord: stoppe!** Det vi gjør nå og det vi tenker på å gjøre er ikke i vår interesse eller i interessene til ukrainerne og det blir sett på som en trussel av russerne. Vi kan ikke levere på den politikken vi oppmuntrer Ukraina til å følge uten å gå til krig. Økonomiske sanksjoner er en form for krig, men det er usannsynlig at de vil føre til det vi har sagt de skal føre til.”

Så hva skal vi gjøre? Med ett ord: stoppe!

Bulletin of the Atomic Scientists stilte nylig *dommedagsklokka* fram fra fem minutter på tolv til tre minutter på tolv. Forskerne sier blant annet at “verdens ledere har ikke evnet å han-

dle så raskt og omfattende som situasjonen krever for å beskytte menneskeheten mot en potensiell katastrofe. Denne manglende evnen til politisk ledelse truer hvert eneste menneske på jorda.”

Polk gir tre råd om hva som bør gjøres fra USAs side:

- Russland vil ikke godta at Ukraina blir en fiendtlig medlem av en rivaliserende militærallianse. Dette må vi innse.
- Vi må innse at Ukraina ikke er i vår innflytelsessfære.
- Konflikten er ikke uunngåelig, og kan lett unngås hvis vi vil. Det betyr at vi må trappe ned, redusere spenninga, ikke blande oss militært og på den måten minske Russlands frykt.

Kloke råd fra en som altså satt blant de mest sentrale rådgiverne under Cuba-krisa. Men hvor finnes de politikerne i dag som atomfysikerne og William Polk etterlyser?

Står Russland bak opprøret i Øst-Ukraina?

AV PAUL ROBINSON

I sin årlige tale til parlamentet 4. desember siterte Russlands president Vladimir Putin den russiske filosofen Ivan Ilyin (1883 – 1954). Putin har ofte sitert Ilyin, som på mange måter er Kremles favorittfilosof. Jeg tenkte derfor det kunne være passende å begynne med å sitere Ilyin sjøl. Dette er et utdrag fra ei essaysamling han publiserte tidlig i 1950-årene under tittelen «Våre oppgaver»: «Andre folk kjenner oss ikke, de forstår oss ikke. De er redde for Russland og viser ikke sympati med oss og vil gjerne se landet vårt svekka. Vi er aleine, misforståtte og upopulære.» Disse 70 år gamle ordene beskriver faktisk hva mange russere føler om forholdet sitt til Vesten i dag.

For oss er konflikten i Ukraina et resultat av russisk aggresjon, enkelt og greit. Vi ser for oss det ukrainske folket som samla kjemper for en europeisk framtid. Vi har bilder i hodet av fredlige demonstranter som kommer sammen på Maidanplassen i Kiev for å protestere mot en korrupt regjering, for deretter å bli skutt ned av voldsmennene til den pro-russiske presidenten. Vi anser avsettelsen av presidenten som en seier for demokratiet, og ser på krigen som fulgte etterpå som et resultat av Moskvass forsøk på å destabilisere Ukraina for å tvinge dem tilbake under russisk innflytelse. Ikke overraskende ser russerne helt annerledes på det. Russerne ser på Ukraina som splitta. Og de ser ikke på styringa av den folkevalgte presidenten Viktor Janukovitsj som en seier for demokratiet, men som et voldelig kupp satt i verk av vestlige krefter.

Hva er Russlands ambisjoner overfor Ukraina?

Russerne har en dyptgripende respekt for orden. Etter å ha sett konsekvensene av deres egen revolusjon og levd gjennom den sosiale og økonomiske katastrofen som fulgte etter kommunismen kollapsa, mener mange russere at til og med en dårlig orden er bedre enn ingen orden. De søker stabilitet. Russerne oppfatter det som Vesten streber etter det motsatte. Over hele verden har vestlige land intervenert for å styrte regjeringer de ikke liker: i Ukraina, Irak, Syria, Libya og andre steder. Og i kjølvannet har Vesten skapt anarki. Borgerkrig i Irak og Syria, en kollapsa statsmakt i Libya som har spredt terrorisme og uro sørover

til andre land som Mali, og nå borgerkrig i Ukraina. Russerne aner et mønster her, og de mistenker at dette ikke er et uheldig biprodukt av utenrikspolitiske tabber, men er skapt bevisst.

La meg sitere Sergei Glazyev, en økonomisk

Russerne ser ikke på styringa av den folkevalgte presidenten Viktor Janukovitsj som en seier for demokratiet, men som et voldelig kupp satt i verk av vestlige krefter

rådgiver til Vladimir Putin: «For å eliminere truslene mot hegemoniet deres fra Kina og andre østasiatiske land, forsøker amerikanerne å framprovosere krig i Europa. USA ønsker å slippe løs en kaotisk krig i Europa, fjerne båndene til Russland i Europa, underlegge seg deres økonomiske interesser og ta kontroll over ressursene deres. Det er en splitt og hersk-strategi for å lage konflikter og skape krig. Russland er det siste offeret for denne politikken, og våpenet brukt mot Russland er Ukraina.» Vi ser det altså som at Russland destabiliserer Ukraina, men russerne ser det motsatt, at det er Vesten som driver med destabiliseringa. Hvordan, sier de, kan en ellers forklare støtta til å styrte Ukrainas folkevalgte president, og deretter støtta til en ny regjering som bomber sine egne byer og dreper sine egne borgere i tusentall?

Personlig oppfatter jeg Glazyevs verdenssyn som paranoid og feilaktig, men jeg mener at vårt verdenssyn også er ganske feil. Putin er konservativ. Han verdsetter stabilitet, på samme måte som russere flest. Det er derfor de støtter Assad i Syria, Sisi i Egypt o.l. De tror ikke på nytten av å destabilisere andre land. La meg sitere en nylig artikkel fra tidsskriftet National Interest fra den amerikanske professoren Nikolai Petrov, som nettopp vendte tilbake til USA etter et år i Ukraina: «Jeg tror ikke at Russlands strategi tar sikte på å destabilisere Ukraina. De må allerede ta hånd om en halv million flykt-

ninger. Mer ustabilitet vil bare føre til økonomisk kollaps, en kollapsa statsmakt og flere millioner flyktninger. Det Russland ønsker seg er et stabilt Ukraina, som vil være i stand til å betale tilbake de 30 milliarder dollarne de skylder Russland. Men de er sterkt uenige med Vesten om hvordan stabilitet kan oppnås. Vesten tar overhode ikke hensyn til kulturelle forskjeller i Ukraina, og hvordan de gir seg utslag politisk. De antar at om korrupsjonen reduseres vil økonomien vokse, og de kulturelle forskjellene vil bli borte automatisk. Russland anser derimot Ukraina som et kulturelt splitta land, korrupsjonen vokser ut av på denne splittelsen og fører til politisk handlingslammelse. Fred og stabilitet er derfor avhengig av at en anerkjenner disse kulturelle forskjellene.»

Russland ønsker ikke å annektere de østlige delene av Ukraina, og vil heller ikke at Donbass skal bli et uavhengig land. Donbass er på ingen måte det samme som Krimhalvøya. Faktisk foretrekker de russiske myndighetene at Donbass forblir en del av Ukraina. Samtidig mener de at folket i Donbass bare vil godta det om Kiev innrømmer dem innflytelse i styringa av landet og garanterer dem deres kulturelle rettigheter. Det innebærer å gi russisk status som offisielt språk og å innrømme dem en viss grad av regionalt sjølstyre.

Sto Russland bak opprøret i Donbass?

Det er to motstridende oppfatninger om krigen i Donbass. Den ene oppfatter det utelukkende som russisk aggresjon, den andre oppfatter det som en folkelig oppstand mot Kiev. Det er viktig å forstå at ingen av fortellingene er helt sanne, men begge inneholder elementer av sannhet. Små anti-maidandemonstrasjoner foregikk i Øst-Ukraina lenge før tidligere president Janukovitsj blei styrta i februar. Styrtinga av Janukovitsj og den påfølgende russiske anneksjonen av Krimhalvøya ga disse bevegelsene fornyta styrke. Mange demonstranter i Donbass trodde at hvis de lyktes i å okkupere noen få administrasjonsbygninger ville den russiske hæren komme og redde dem. Så ved anneksjonen av Krim inspirerte Russland opprørene i Donbass, men det betyr slett ikke at russerne sto bak organiseringa av opprøret eller hadde til hensikt å inspirere til det.

Opprøret var primært en lokal affære. Initiativtakerne var forskjellige anti-Maidangrupper og andre lokale folk og organisasjoner som sto fram etter Janukovitsj avgang. De tok kontakt med hverandre og begynte å koordinere arbeidet sitt uten støtte utenfra. Russland spilte ingen synlige rolle.

Bildet blir mer uklart når bevæpna menn fra Krim og kosakker fra Nord-Kaukasus begynner å dukke opp i midten av april. De lokale anti-maidangruppene tok kontakt med disse bevæpna mennene, som utgjorde musklene ved en del overtakelse av offentlige administrasjonsbygg. Spørsmålet er da hvem disse mennene var og hvem som sendte dem. Ifølge ukrainske myndigheter og deres vestlige allierte var dette russiske soldater, og det dreide seg om en gjentakelse av det som skjedde på Krim, da «små grønne menn» begynte å okkupere bygninger. Men dersom en sammenligner videoopptak fra okkupasjon av bygg på Krim, framstår de som veldig forskjellige fra det som skjedde i Donbass. På Krim skjedde det disiplinert, fredelig og organisert, i Donbass var det i form av en opprørsmobb. Ingen beviser har blitt lagt fram for at de væpna mennene i Donbass var russiske soldater.

Den største væpna gruppa som ankom på dette tidspunktet var 52 menn leda av Igor Strelkov. Sto Moskva bak ham? I et nylig intervju fortalte Strelkov hva som hadde skjedd: Etter anneksjonen av Krim kom noen aktivister fra Donbass dit og ba om hjelp. Krims statsminister Aksionov ba da Strelkov om å dra og hjelpe dem. Så ifølge Strelkov kom ikke initiativet fra Moskva, men fra Krim.

Strelkov var fram til midten av august forsvarsminister og militærkommandant i Folkerepublikken Donetsk, mens Igor Ivanov var leder av opprørernes militærpolitiske råd. Strelkov ble kjent for sine uttalelser om at Russland hadde latt ham i stikken og ikke ga noen støtte til hæren hans. Slike historier førte til overskrifter i russiske ek-silaviser med anklager om at Putin hadde forrådt Russland. Dette førte til et motsvar fra Ivanov i avisa der han uttalte at «Putin er ikke en forræder. Han er ganske enkelt en fiende.» Det har vært mye spekulasjoner om Strelkov er medlem av de russiske hemmelige tjenestene, enten etterretninga FSB eller militæretterretninga GIU. Det at begge deler er blitt foreslått viser at dette er rene spekulasjoner. Jeg har vanskelig for å tro at Kreml ville bruke en agent som har en helt annen politisk agenda og hvis næreste medarbeidere offentlig sier at Putin er deres fiende. Det virker som en merkelig type å utnevne til agent.

Igor Strelkov (venstre) tidligere forsvarsminister i Folkerepublikken Donetsk
Foto:Wikipedia

Strelkov innrømmer at hele strategien hans baserte seg på at Russland skulle intervenere. Så dersom han var en russisk agent, var han ekstremt lite informert om russernes planer. Det virker svært vanskelig å se på ham som noe annet enn en lokal aktør som handlet på eget initiativ. Den russiske staten kan godt ha visst hva han planla, og de hindra ham definitivt ikke i å krysse grensa. Så man kan snakke om «unnlåtelsesskyld», men ikke at de er skyldige i noen direkte medvirkning.

Det hele bærer preg av å i hovedsak være et lokalt initiativ. Opprørsstyrkene har ingen sentralisert kommandostruktur, de består av en mengde lokale militser styrt av lokale krigsherrer. Det gjenspeiler hvordan opprørshæren oppsto, og ville ikke vært tilfellet om det hadde vært styrt utenfra.

Støtta Russland opprøret?

Så den russiske staten hadde en begrensa rolle ved opprørets begynnelse, men i hvor stor grad har de støtta opprøret etter det begynte? Dette er også et uoversiktlig område. Jeg vil ta for meg tre områder: Støtte i form av mannskap, støtte ved å sende militært utstyr, og direkte militær støtte.

Det er ingen tvil om at russiske borgere slåss på opprørssiden i Donbass. Opprørshæren består antagelig av mellom 20 og 30 000 mann, og av disse er kanskje 3 – 4 000 russiske borgere. De fleste av disse ser ut til å være sivile som har blitt verva via en privat organisasjon. Men det er noen ting som tyder på at den russiske statsmakta har vært klar over hva som har skjedd, og har vist frivillige hvor de skal henvende seg. I ett tilfelle kom en hel bataljon, Vostokbataljonen, fra russisk territorium. Den besto opprinnelig utelukkende av russiske og tsjetsjenske frivillige, men ukrainere har fylt rekkene etter

at mange av de opprinnelige medlemmene ble drept i kamper i mai. Vi veit ikke om Vostokbataljonen var et privat initiativ, eller om den russiske staten sto bak den.

I tillegg til de russiske frivillige har medlemmer av de russiske væpna styrkene tjenestegjort i Donbass. Opprørerne innrømmer dette, og sier at de har permisjon fra militæret. De har bl.a. trent opprørssoldater i hvordan de skal bruke det ukrainske militærutstyret opprørerne har erobra. Alt i alt vil jeg konkludere med at det russiske bidraget i Donbass ikke er uten betydning, men det er viktig å merke seg at 90 % av opprørshæren er borgere av Ukraina. I det store og hele er ikke dette en krig der den ukrainske hæren slåss mot den russiske hæren, men en krig der ukrainere slåss mot ukrainere.

Hva med våpenstøtte? Russland har utvilsomt gitt noe våpen og ammunisjon til opprørsstyrkene. I begynnelsen av krigen virka det som om det blei gitt minimalt med støtte, og opprørerne blei nesten utelukkende forsynt av å stjele våpen fra den ukrainske hæren og sikkerhetstjenesten. De hardeste kampene foregikk i Slavjansk. Opprørerne ser ut til å ha skaffet seg noen få anti-tankvåpen og muligens antiluftskyts fra Russland, men det meste av våpnene deres kom fra å plyndre lokale våpenlagre. Strelkov, som leda opprørsstyrkene i Slavjansk, klaga jevnlig på at de ikke mottok våpenstøtte fra Russland. «Cyber-Berkut» lekka nylig dokumenter fra det ukrainske forsvardepartementet som lister opp utstyr som opprørerne har konfiskert fra den ukrainske hæren. De ramser opp godt over hundre pansra kjøretøyer, stridsvogner, artilleri og rakettutskytningsramper. Når det er sagt eskalerte kampene voldsomt i juli og august, og mengden ammunisjon opprørerne bruk-

Tilhengere av Folkerepublikken Donetsk demonstrerer i Donetsk Seiersdagen 9. mai 2014
Foto Wikipedia, Andrew Butko

te da overgikk langt mengden de ville være i stand til å beslaglegge. Så på det tidspunktet virker det klart at det eneste stedet de kunne få tak i så store mengder ammunisjon var fra Russland.

Beinner det seg russiske soldater i Ukraina?

Hva med direkte militær støtte, russisk militær inngripen i Donbass? Jeg finner ingen troverdige beviser for noen direkte russisk militærintervensjon før tidlig i juli. På det tidspunktet klarte opprørerne å omringe store ukrainske styrker sør for storbyene Donetsk og Lugansk. Det finnes noen beviser som antyder at russisk artilleri beskjøt de ukrainske styrkene fra russisk side av grensa. Bilder viser at ukrainske militærkjøretøyer blei skutt i brann, uten at området rundt begynte å brenne. Det viser at det var snakk om presisjonsskyting, som tyder på at det ikke var opprørere med bare noen få ukers trening som sto bak. Men det utgjør ikke sikre bevis.

Det er ikke før i midten av august at russiske styrker ser ut til å ha gått inn på ukrainsk territorium. Ni russiske soldater blei arrestert for angivelig å ha kryssa grensa ved en feiltagelse, og det kom rapporter om begravelser av falne russiske soldater. Etter opprørernes offensiv i slutten av august dukka det opp bilder som viste ødelagte stridsvogner av typen T-72 DM som ikke finnes i den ukrainske hæren. Det virker derfor rimelig sikkert at regulære russiske styrker spilte en rolle i knusinga av den ukrainske hæren rundt Ilovjansk 25. august. Vi kan imidlertid

ikke vite hvor store russiske styrker som var involvert, og det virker som de trakk seg ut like raskt som de rykka inn. Vestlige journalister som dukka opp på slagmarka et par dager etter kunne ikke finne spor etter russiske soldater noe sted. Disse karene kom for å gjøre én bestemt operasjon, og trakk seg så ut. Det finnes ingen indikasjoner på at russiske militærstyrker beinner seg i Donbass for øyeblikket.

For å vinne en total militær seier måtte den ukrainske hæren ha angrepet storbyene Donetsk og Lugansk, som blei forsvart av rundt 25 000 opprørere. Det ville ha krevd uker eller måneder med intense kamper som ville ha drept et veldig stort antall men-

nesker. Jeg tror at hensikten med den russiske intervensjonen var å forhindre dette. Målet var ikke å knuse den ukrainske hæren, men å påføre dem et slag som var hardt nok til å tvinge ukrainerne til forhandlingsbordet, og på den måten

stanse krigen.

Dette synet støttes opp om forandringer i opprørsledelsen tidlig i august, da både lederne av folkerepublikkene Donetsk og Lugansk, samt Igor Strelkov og Igor Ivanov, gikk av. Det virker åpenbart at de gikk av etter press fra Moskva, som anså dem for å føre en skadelig politikk. Kreml ville ha inn mer moderate og pragmatiske folk i ledelsen, som kunne være villige til å inngå en forhandlingsløsning med regjeringa i Kiev. Vi veit ikke hvordan Kreml fikk pressa gjennom dette lederskiftet, men antagelig med løfter og trusler om at opprørerne bare ville

få hjelp fra Russland dersom disse endringene blei gjennomført. Opprørerne ønska å angripe havnebyen Mariupol, men russerne nekta dem det. Moskva har altså hatt et sterkt moderende effekt på opprørerne ved å tvinge gjennom et lederskifte og deretter presse dem til å inngå en fredsavtale. Målet med militæroffensiven var å få Kiev til forhandlingsbordet og få slutt på krigen.

Vil Russlands strategi lykkes?

Denne strategien har ikke vist seg særlig vellykka. Moskvas problem er at de ikke kontrollerer opprørsstyrkene, siden det ikke var de som skapte dem. De opprørskontrollerte områdene mangler en sentralisert maktstruktur, og mange av opprørslederne har lokale maktbaser. Russland arbeider for å begrense provokasjoner og bygge fungerende statsstrukturer. Russland har også sendt inn 8 humanitære konvoier og har gjennomført arbeid for å reparere elektrisitetssettet i Lugansk.

For å konkludere: Heller enn å si at Russland har kontrollert opprøret i Donbass fra begynnelsen av, ser jeg det som noe som oppsto spontant, og som Russland har gjort mer eller mindre vellykka forsøk på å få større kontroll over. Russernes mål er mer moderate enn det en vanligvis antar: De ønsker at krigen skal avsluttes og at opprørerne skal komme fram til en langsiktig fredsavtale med Kiev. De støtter ikke de mer ambisiøse planene til opprørerne om å slutte seg til Russland eller danne et større «Ny-Russland», men de vil heller ikke tillate Kiev å knuse opprøret. Moskvas intervensjon har hatt som mål å tvinge Kiev til forhandlingsbordet, ikke å dele opp Ukraina.

Denne strategien har ikke lykkes. Russland har riktignok hindra Ukraina i knuse opprøret, men de har ikke klart å presse Kiev til å forhandle direkte med opprørerne eller vise tegn på vilje til å gi noen større innrømmelser. Moskva har endt opp med noe de ikke ønska seg, en nesten-uavhengig republikk som mangler noen form for skikkelig styre og står overfor store økonomiske og humanitære problemer. Problemene blir forverra av de splitta opprørslederne, en splittelse som i seg sjøl er et bevis på hvordan opprøret oppsto.

Paul Robinson har en master i russiske og østeuropeiske studier fra universitetet i Toronto og en doktorgrad i moderne historie fra universitetet i Oxford. Før studiene tjenestegjorde han som offiser i de britiske etterretningstjenestene fra 1989 til 1994, og som reserveoffiser i den kanadiske hæren fra 1994 til 1996. Artikkelen er satt sammen av to forelesninger Robinson holdt for Universitetet i Ottawa 5. og Canadian International Council 10. desember 2014.

Oversatt og forkorta av Aslak Storaker.

Trusselen fra øst

AV EYSTEIN KLEVEN, MARS 2015

Et sikkerhetspolitisk trusselbilde av Russland skapes i mediene og av ledende politikere. Markant uttales det av forsvarsminister Søreide: "Jeg advarer mot å tro at dette er noe som vil passere. Situasjonen er svært forandret. Det er ikke mulig å gå tilbake til en slags normal situasjon, fordi normaliteten ikke eksisterer."¹ Spørsmålet er om bildet som skapes er i samsvar med virkeligheten. Det er virkeligheten som må være grunnlaget for Norges sikkerhetspolitikk, ikke fiksjoner. Valg av sikkerhetspolitikk er av avgjørende betydning for å unngå at Norge trekkes inn i stormaktskonflikter. Norge må med grunnlag i sin strategiske plassering, ressursforvaltning og produktivitet opprettholde tillit hos ulike parter. Er det mulig som NATO-medlem og dermed USAs nære allierte, og samtidig grenseland til Russland? Hvordan ivareta en hensiktsmessig balansegang for å bidra til avspenning i Nordområdene? I den sammenheng er det ikke likegyldig hvilken rolle Norge spiller i konflikter ellers i verden. En bevissthet om Norges sikkerhetspolitikk bør i dag igjen løftes opp i demokratiske og folkelige bevegelser, fredsbevegelsen, fagbevegelsen, politiske partier, religiøse og humanitære organisasjoner. Spørsmålet er om de foretatte sikkerhetspolitiske veivalg i for stor grad er styrt av dogmer, myter og i for liten grad av en historisk og aktuell analyse. I forrige nummer av magasinet ble noen hovedtrekk i det geopolitiske bildet, økonomisk og militært, belyst². Her vil plassen mer vies noen korte betraktninger om noen ideologiske forutsetninger for norsk sikkerhetspolitikk.

Om imperialismen og dens drivere

Som alle andre foreteelser i samfunnene må også de imperialistiske forstås historisk. Hver historisk epoke i sivilisasjonen har sine særegne imperialistiske former. Her konsentrerer vi oss om de særegne former som er relevante for vår egen tid, nemlig de kapitalistiske imperialistiske former. Med oppdagelsene av nye kontinenter oppsto nye varer, nye handelsruter og nye selskapsfor-

mer. Visse stater kombinerte statsmakt, militærmakt og handelsmakt slik at det kunne ses som et organisk hele. I Europa utmerket stater som Nederland og England seg med slike organiske forbindelser i sine annekteringer av landområder og etablering av støttepunkter. Men dette var i handelskapitalens tid, før industrialiseringen og den moderne kapitalisme.

Med den moderne kapitalisme ble sjølve den materielle produksjon underlagt kapitalforhold. Kapitaleierne organiserte sin virksomhet i selskaper, og konkurransen tvang selskapene til sentralisasjon og konsentrasjon av kapitalen i stadig større enheter³. Selskapenes profitt var avhengig av avsetning på varer, noe som fordret tilgang på stadig større markeder for både råstoffer, salg av ferdige produkter og kjøp av arbeidskraft. Den industrielle kapitalens behov for kreditter og markeder, gjorde den forbundet med finanskapital og statsbyråkrati. Under den industrielle kapitalismen ser vi sammenheng mellom produktivkraft og vilje til anvendelse av militærmakt for å sikre tilgang på markeder. Stormaktenes geopolitiske behov er ofte nært knyttet til behovene til storkapitalen i disse imperialistiske stormaktene. De to siste verdenskrigene viste forbindelsene mellom stat og storkapital; og USAs invasjon i Irak viste med tydelighet ivaretagelsen av amerikanske selskapers interesser.

En viktig driver har gjennom denne historiske epoken vært tilgang på naturressurser og da først og fremst energi i form av olje. Nazi-Tysklands felttog mot Baku, USAs felttog i Irak, osv. Behovet som oppstår for den konsentrerte kapitalen for å ekspandere rommet for kapitaleksport, det være seg eksport av varer eller penger, er en viktig omstendighet for å forstå den kapitalistiske

imperialismen. Til hvilke land eksporten skjer, styres i hovedsak av muligheten for høyest mulig avkastning, men også av kulturelle forhold som tidligere imperiale relasjoner. Med oppløsningen av statssosialistiske strukturer i Øst-Europa, så vi slike kulturelle trekk som styrende for investeringene til Vesteuropeisk industri- og finanskapital. Svenske banker og fond trakk mot de baltiske land, mens banker og fond fra Østerrike trakk mot land som tidligere lå under det Habsburgerske monarki. Likeledes styres valgene av politiske maktmidler – militære eller diplomatiske – av hva som synes hensiktsmessig, hva som vinner mest aksept i egen befolkning og blant allierte, og ikke minst hva som ut fra historiske erfaringer gir best resultat.

En bevissthet om Norges sikkerhetspolitikk bør i dag igjen løftes opp i demokratiske og folkelige bevegelser

Imidlertid ser vi også at for velutviklede imperialistiske makter lever tilsynelatende statenes geopolitiske strategier og militære behov sitt eget liv; en sjølstendiggjøring i forhold til den kapitalistiske imperialismens umiddelbare materielle behov, som skaper sin egen dynamikk. Således kan vi se at en stats geopolitiske behov og strategier innehar mer *allmenne* trekk som historisk strekker seg utover den kapitalistiske epoken. Statens geografiske beliggenhet, tilgang til vannveier, ressurser, befolkningssammensetning og andre materielle forhold kan gripe inn i de mer *særegne* historiske former som den kapitalistiske imperialismen tar. I hvilken grad den sikkerhetspolitiske tenkning sjølstendiggjør seg i forhold til den kapitalistiske imperialismen, må derfor ses i lys av at statene har *som stater* egne interesser – geopolitiske interesser, som kan ta andre veier enn interessene til de respektive staters storkapital. Ytterligere komplekst blir det når den enkelte stat inngår i større allianser, hvor også for den respektive stat, andre materielle, kulturelle og ideologiske in-

teresser flyter inn i smeltingen. Men i den kapitalistiske imperialistiske epoke, er det en tendens til at statenes interesser og den dominerende storkapitalens interesser sammenfaller og virker gjensidig forsterkende, men som i enhver prosess er det samtidig virkende tiltrekkende og frastøtende krefter.

Russlands særstilling

I en særstilling står Russland. Som en rest av det gamle Tsar-imperiet og seinere Sovjetunionen, må det antas at det i statsbyråkratiet og blant oligarkene er drømmer om gammel storhet, som i en kapitalistisk fase kan forvandles til imperialistiske ambisjoner. Imidlertid må det antas at den historiske erfaringen med gjentatte ganger å ha blitt invadert fra vest, er det som sitter hardest. Det er rimelig å anta at en slik erfaring gjennom flere hundre år, tar nærmest metafysisk karakter, dvs tas som gitt. Og fordi det tas som gitt, blir det premissgiveren for politiske handlinger og prioriteringer. Heri ligger sannsynligvis hovedforklaringen på Russlands atferd. I så måte er den i dag neppe særlig forskjellig fra tida under Sovjetunionen, eller for den saks skyld under tsardømmet. Det er intet som tyder på at territoriell annektering av andre stater er ønsket fra Russlands side. Snarere synes det som om det er sikkerhetsbehovet som står i høysetet. Det er følgelig naturlig at Russland ser NATOs utvidelser østover som militær innringning. I tillegg kommer den omstendighet at statene som slutter seg til NATO eller ønsker å slutte seg til, samtidig åpner sine markeder for vestlig storkapital. Vestlige varer og kreditter flyter inn, og rimelig arbeidskraft flyter ut. Samtidig mister Russland ikke bare buffere mot Vestens militære ekspansjon, men også markeder.

Om Russlands strategi mer konkret i forhold til sine naboland er følgende sentralt: 'Ingen offisiell regel hindrer at en stat med en frossen konflikt kan bli med i NATO. Men i praksis vil kandidaturene til Georgia, Ukraina og Moldova ikke ha noen sjanse for å bli enstemmig vedtatt så lenge det ikke er funnet noen løsning for utbryterregionene i disse tre landene. Mange røster ville påpekt faren for å bli kastet inn i en konflikt som følge av artikkel 5 i NATO-pakten, som sier at et angrep på et medlemsland er et angrep på hele alliansen.⁷⁴ Russland har følgelig ingen primærinteresse i å få disse opprørsregionene inn i Russland, da det åpner veien for at statene som sådan kan slutte seg til NATO. Antakelig er det slik at dersom USA hadde stått ved sine uttalelser til Sovjetunionen før det falt, om at NATO ikke ville utvides østover⁵, så ville situasjonen vært en ganske annen. I 'Fokus 2015' uttaler Sik-

Russland mister ikke bare buffere mot Vestens militære ekspansjon, men også markeder

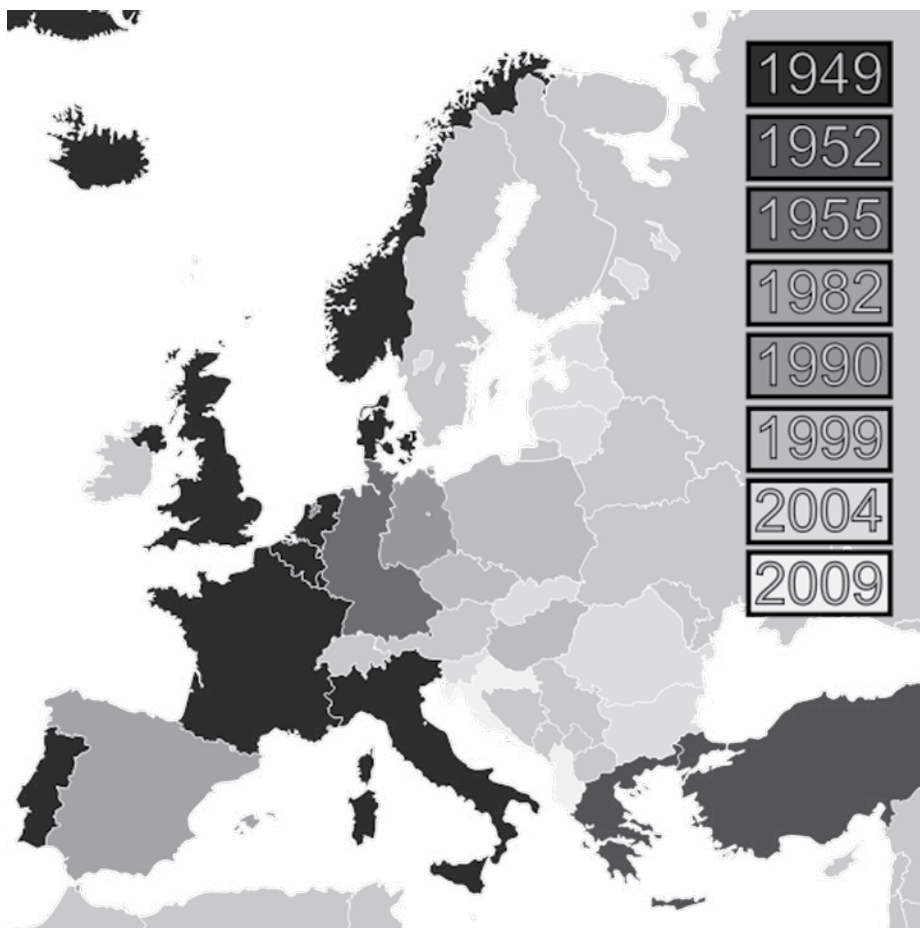
kerhetstjenesten nøkternt: "Russlands annekasjon av Krim og støtte til separatistene i Øst-Ukraina markerer både kontinuitet og endring i Russlands forhold til omverdenen. De tidligere sovjetrepublikkene, og i særdeleshet Ukraina, har i flere år hatt hovedprioritet i russisk utenrikspolitikk. SUS-området regnes for å være av avgjørende strategisk betydning for Russlands sikkerhet, og er av Moskva definert som et område hvor Russland har såkalte "privilegerte interesser" (...) Sett fra Moskva har det lenge pågått en geopolitisk maktkamp i denne regionen, hvor Russland må kjempe for å forsvare sine interesser mot et ekspanderende Vesten.⁷⁶ Er NATOs utvidelse østover reint preventivt tiltak mot en potensiell trussel, eller er det en kontinuitet i de vestlige imperialistiske maktens historiske ambisjoner om å gå østover? Hva kan det være som ligger bak denne trangen om å gå østover?

Østutvidelsen som historisk kontinuitet

Under Den første verdenskrig var sentralmaktens marsj østover åpenbar med hensyn til ambisjoner. Intervensjonskrigene i 1919 hadde antakelig en ambisjon utover å styrte bolsjevikregjeringen, nemlig å annektere land; kanskje å dele opp slik de vestli-

ge imperialistiske maktene gjorde med det gamle Ottomanske riket herunder Midtøsten, som falt samtidig med Tsar-riket. De anti-sovjetiske ideologiske og militære formene som ble karakteristisk for Den kalde krigen, ble således bare midlertidige historiske former. Det er et eget spørsmål om hvilke drivkrefter som gir imperialismen trekk av en ideologisk historisk kontinuitet. Hva ligger bak Vestens stormakters trang til å gå østover – militært og økonomisk? Og hvilke institusjoner, strukturer og ideologier i de nasjonale byråkratier fremmer kontinuiteten i en slik tenkning og strategi? Man kan kanskje si, at det "sitter i veggene" i de gamle koloni- og imperialistmaktene i Vesten. Kanskje de ideelle ambisjonene overlever ved stadig å gi ambisjonene nye former for legitimitet? En legitimitet som er avhengig av hele tida å etablere et fiendebilde av makten i Øst.

Det er vanskelig å si noe konkret om forklaringene på de ideelle ambisjonene utover å vise til deres materielle grunnlag, behovet for ressurser, markeder og geopolitiske støttepunkter for kontroll med Eurasia og Østen. Likevel er det nærliggende å forklare kontinuiteten også i de ideelle ambisjonene, i de tradisjoner og den kultur som danner seg hos makter som har hersket over andre i århundre. I perioder med spesielle materielle utfordringer forsterkes slike tradisjoner

I 1990 gav den vesttyske og amerikanske utenriksministeren løfte om at NATO ikke ville ekspandere østover utover integrasjonen av daværende DDR. Bildet viser NATOs utvidelser siden dannelsen i 1949

"Japansk verdenskart fremstiller Russland som en diger bjørn"
Wikipedia

og forestillinger. Som objektiviserte fenomener ligger de sovende, til nye behov vekker dem opp. Forestillingene kommer da på nytt fram om enn i nye former. Spørsmålet er om Vestens relativt samlede svekkede produktivkraft i forhold til Østen, sjøelve grunnlaget for Vestens historiske maktstilling globalt, nå på nytt vekker sovende forestillinger. Historisk sett er et sammenfall mellom ingangsetting av storkriger mot andre makter, og den ingangsettende maktens interne sosiale og økonomiske problemer, ikke noe nytt.

Hva får et folk, en nasjon, en region til å marsjere i sluttet orden slik vi i ekstrem form fikk se det i nazi-Tyskland, i en annen form i de store kolonimaktene, og i sin sær egne ideelle form i de vestlige demokratier i dag? Den enkeltes vilje synes å bli underordnet, tvunget, begeistret av en utenforliggende kraft. Imperialismen får sin egen tidsmessige iboende forklaring og logikk som premisser og forutsetninger for idémessige hovedstrømmer og handlinger. Det kan antas at jo sterkere og mer direkte de materielle interessene er, jo mer de herskende klassene berøres, og ennå mer om folket rammes som i økonomiske kriser og kriger, jo mindre ideologiske overbygg behøves for å vinne aksept for mer militært pregede handlinger. Er de materielle interessene svakere, mer indirekte og underordnet, kreves en sterkere, en mer fundert ideologiske overbygning for

å legitimere handlinger. I sistnevnte tilfeller antar de idémessige forhold en mer kompleks karakter. Særlig viser det seg når små land under- og samordnes stormakters imperialistiske ambisjoner. Norges deltakelse i USA-ledede operasjoner krever ideologisk samordning og forberedelse, en stilltiende utelukkelse av all opposisjon slik vi så under Libya-krigen. Om det var og er en opposisjon, så forsvinner den i mangel på spalteplass, TV-dekning og talerstoler. I en slik situasjon kommer de totalitære trekk ved en stat fram i lyset, blant annet formelt ved at saken ikke behandles i Stortinget. Talende for ensidigheten i de offentlige tilgjengelige framstillinger er i så måte er Janne Haaland Matlarys uttalelse i Dagens Næringsliv 9. mars i år om at "Russland faktisk bruker 30 prosent av sitt føderale budsjett på forsvar ...", hvor vel poenget er at Russland nå bruker stadig mer av BNP på militære utgifter. Imidlertid kunne vi i Aftenposten 12. februar i år i en bortgjemt spalte lese at "USA bruker åtte ganger mer på forsvaret enn Russland, og drøyt fire ganger så mye som Kina. (...) USA brukte i fjor over 4400 milliarder kroner på forsvaret, mens Kina brukte i underkant av 1000 milliarder kroner og Russland drøyt 500 milliarder kroner." Unnlattelse av å

gi et helhetlig bilde, foreta en bevisst seleksjon av fakta er ei side ved den imperialistiske ideologiske innordning av individenes forestillinger. Igjen spørsmålet: Hvilke omstendigheter bidrar til at de offentlige meningsbærerne ofrer refleksjonen over tingenes kompleksitet, og hengir seg til å godta det gitte, det enkle og ensidige?

**Hva ligger bak
Vestens stormakters
trang til å gå østover
– militært og økono-
misk?**

Fiendebildet av Russland

Det er på det rene at det i store deler av befolkningen eksisterer et fiendebilde av Russland. Er det så grunnlag for et slikt fiendebilde? Dannelsen av

et slikt bilde har antakelig historiske røtter helt tilbake til da stammer kommet velten-
de inn i vest fra øst under folkevandringsti-
da. I lang tid lå Russland og andre øststater
under mongolenes herredømme, og seinere
dels under ottomanene. Kulturelt og sosialt
skapte det et stort skille mellom Vest- og
Øst-Europa, ikke minst kulturelt med hen-
syn til utvikling av den individuelle frihet.
Den russiske adelens evne til å kaste av seg
mongolene, og tsardømmets evne til å drive
tilbake ottomanene, opphevet ikke livegen-
skapet og førte antakelig visse mer tilbake-
liggende sosiale former videre. Russland
spilte ved ulike historiske anledninger direk-
te inn i europeisk stormaktsspill, som under

Jaltakonferansen i februar 1945 med Winston Churchill, Franklin D. Roosevelt og Joseph Stalin.
Foto: Wikipedia

Napoleonskrigen. I Norden lå Sverige i konflikt med Russland, blant annet om Finland og Baltikum. Russland holdt Finland fram til 1917 da bolsjevikregjeringen erklærte Finland sjølstendig. For maktene som utgikk av det habsburgerske monarki og keiserdømmet var veien vestover nærmest blokkert av makter med høy materiell produktivitet og militære styrke, mens østover var maktene svakere, mer tilbakeleggende.

En vesentlig forsterkning av fiendebildet skjedde i den tida Russland var en del av Sovjetunionen. En forklaring på at fiendebildet ble opprettholdt under

Den kalde krigen var systemkampen, hvor hovedmotsigelsen gikk mellom den vestlige kapitalistiske imperialismen og de tre hovedmotkreftene; de statsosialistiske land, arbeiderbevegelsen i de kapitalistiske land og frigjøringsbevegelsene i den 3. verden. Den viktigste anti-imperialistiske kraft lå i det ikke-kapitalistiske Sovjetunionens militære kapasitet; i dets evne til å stagge de til enhver tid ledende og militært aggressive imperialistiske maktene, det være seg det nazistiske Tyskland eller seinere USA. Å framstille Sovjetunionen i disse år som aggressivt, som en truende makt mot 'vestlige verdier' og territorier, ga i seg sjøl legitimitet til opprettelse av NATO og aksept av USAs krigføring i Den tredje

verden, og understøttelse av despotiske styresett. Hele det vestlige propagandamaskineriet var innrettet på å opprettholde et slikt bilde. Således er det ikke overraskende at den tidligere propagandaen mot Sovjetunionen nå mer og mer blir erstattet og fornyet med propaganda mot Russland. Den evne og vilje Russland nå viser med hensyn til å begrense USAs og NATOs og visse andre vestlige stormakters ambisjoner om å utvide sine militære og økonomiske støttepunkter østover, aksepteres ikke i Vesten, og anses i seg sjøl som en trussel.

Historisk sett er et sammenfall mellom igangsetting av storkriger mot andre makter, og den igangsettende maktens interne sosiale og økonomiske problemer, ikke noe nytt.

såkalte eksperter bare rett og slett tar for gitt at Russland er en trussel. Trusselen østfra synes like gitt for dem som Guds eksistens for en prest; det behøver ingen nærmere begrunnelse. Men kanskje trusselbildet likevel kan reduseres til to hovedmomenter: For det første Russlands atferd over tid overfor nabostater; for det annet at Russland har et 'despotisk' styresett.

Sjøl om et slikt historisk bakteppe kan trekkes opp, må spørsmålet stilles om hva som er *rasjonale* i synet på Russland som en trussel. Og om det er hold i noe av dette rasjonale. Det kan være vanskelig å se et uttalt, formulert rasjonale. Det synes som om de fleste framstillinger av Russland i pressen og av

En defensiv utenrikspolitikk

I et historisk perspektiv virker Russlands utenrikspolitikk ikke å ha vært særlig defensiv sammenliknet med vestlige imperier. Riktignok lå Tsar-Russland i stadig krig mot interne opprørere, mongoler og ottomaner, kriger som resulterte i det russiske imperiets stadige utvidelse, særlig sørover. Sovjetunionens utenrikspolitikk i mellomkrigstida synes relativt defensiv. Etableringen av Sovjetunionen var blant annet basert på at det trakk imperiet ut av Den første verdenskrig. Likevel måtte det i begynnelsen forsvares mot intervensjon fra vestlige stater, seinere igangsette forsvarstiltak mot en påregnelig invasjon. Sovjetunionen slo så ettertrykkelig tilbake angrepet fra Japan i 1937, at de ikke hadde problemer med Japan under Den annen verdenskrig. Finlandskrigen i 1939 var mer problematisk. Sovjetunionens rasjonale var å utvide landområdet for å styrke forsvarstiltakene rundt Leningrad, noe som viste sin nødvendighet under den seinere tyske beleiringen. Imidlertid styrket angrepene synet om at Sovjetunionen var en stormakt som tok seg til rette overfor småstater. Etter Den annen verdenskrig holdt Sovjetunionen seg til stormaktsavtalen inngått på Jaltakonferansen⁷. Det innebar at det holdt Øst-Europa i et fast grep og intervenerte i de tilfeller hvor det oppfattet det slik at det var fare for at en stat ville overtas av den vestlige innflytelsessfære. På den annen side innebar det at Sovjetunionen ikke ga noen militær støtte eller utsagn om muligheten for slik støtte til venstrebevegelser i Vesten som hadde tilstrekkelig folkelig støtte i sine land til å ta over statsmakten. Det innebar

Oversikt over amerikansk militær aktivitet i Europa etter regimeskiftet i Ukraina februar 2014.
Foto: US Department of Defence

blant annet at den greske venstresida ble druknet i blod i siste halvdel av førtitallet, og det innebar å redusere mulighetene det italienske kommunistpartiet hadde for sammen med sine allierte å vinne makten ved valget i 1948, fordi USA ikke etterlot noen tvil om hva de ville gjøre om kommunistene kom i maktposisjon. Norge var ikke omfattet av Jalta-avtalen, og Sovjetunionen trakk sine tropper ut av Norge etter frigjøringen.

I Sovjetunionen skjedde det en merkbart russifisering av ikke-russiske republikker. Antakelig ble mye av infrastrukturen lagt slik at de ikke-russiske republikkene ble avhengig av den russiske republikken. Sammen med knebling av indre opposisjon, ligger nok her mye av forklaringen på den anti-russiske stemningen i disse i dag sjølstendige statene. At disse statene vender seg vestover, har følgelig sin rasjonelle forklaring. Imidlertid mangler vi eksempler på at Sovjetunionen /Russland har interventert militært eller på annen måte ekspandert inn i Vesten. Likevel opprettholdes en viss frykt, i hvert fall synes det å være tilstede en lett mobiliserbar frykt for en slik ekspansjon. En slik frykt har følgelig et vist empirisk belegg så langt gjelder Øst-Europa. Men altså ikke Vest-Europa. Hvordan kan frykten da likevel være tilstede i Vest-Europa? Den må i så fall begrunnes i *muligheten* for intervensjon; i en militær eskalering av konflikter. I sin mest skjerpede form, vil stater i 'randsonen' som Norge, være svært utsatt for følgene av en atomkrig.⁸ I så måte har frykten et rasjonale som ikke er løst fra virkeligheten. Spørsmålet er hvordan en slik mulighet for

eskalering unngås. Er det å alliere seg med Russlands 'fiender'? I så fall, vil ikke da 'trusselen' heller kunne øke, særlig sett hen til at alliansepartneren viser en vilje til å ekspandere østover? Eller er det å finne en form for allianse hvori en slik trussel reduseres til et minimum? Og i så fall hvilke sikkerhetsspolitiske tiltak er mest egnet?

Når det gjelder det andre momentet om mangelen på menneskerettigheter og tendensen til despoti i Russland, så er kritikken neppe helt uberettiget. Sovjetunionen arvet deler av tsardømmets despotiske byråkrati, og Russland synes å ha tatt over en del av det samme. Men spørsmålet er om slike mangler utgjør en trussel mot Vesten. Jeg kan ikke bedømme graden av despoti i det nåværende styresettet. Men den omstendighet at et land er mer eller mindre internt autoritært, innebærer ikke automatisk at det er eksternt mer aggressivt. Spørsmålet om et styresett er mer eller mindre autoritært er for øvrig et svært komplekst spørsmål. I denne kompleksiteten finner vi også spørsmålet om hvordan de vestlige stater klarer å få store deler av befolkningen til å avfinne seg med stigende ulik fordeling av produksjonens overskudd, stigende arbeidsløshet og forringelse av velferdsordninger. Er ikke en slik underkastelse resultat av totalitære trekk ved statene og de ledende idéstrømningene? Reiser ikke dette et spørsmål om de totalitære trekk ved markedsliberalistiske tiltak og tenkning? Riktignok ikke først og fremst gjennom statens repressive tiltak, men gjennom statens og det sivile samfunns ideologiske strømlinjeforming; som

har som resultat at løsningene fra staten og de herskende klassene tas for *gitt* av befolkningen, anses som uunngåelige under et totalt fravær av systemdiskusjon. Og er det ikke slik at det er i Vesten vi finner de mest aggressive imperialistiske maktene? Er det ikke USA med sine allierte som bomber skjøre statsdannelser i fyller? En aggressivitet som legitimeres som 'liberal intervention'; kanskje av de mest totalitære ideformer og praksiser vi hittil har sett?!

Noter:

- 1) Forsvarsministers Søreides uttalelse til CNN, gjengitt i TV2 nett 27 02 2015
- 2) Eystein Kleven 'Globale maktforskyvninger, Sosialistisk framtid nr 4 2014
- 3) E. Skotteberg 'Forholdet mellom Den europeiske union og nasjonalstatene i lys av den økonomiske krisa', Sosialistisk framtid nr 3 2010
- 4) Jens Malling 'Russlands frosne strategi', Le Monde (norsk utgave) mars 2015
- 5) Erhardt Crome, gjengitt hos Eystein Kleven 'Globale maktforskyvninger' Sosialistisk framtid nr 4 2014 side 30
- 6) Etterretningstjenestens vurdering, Fokus 2015
- 7) Møte mellom Churchill, Roosvelt og Stalin 4-11 februar 1945
- 8) Cecilie Hellestveit, 'Er vi villige til å bombe Norge med atomvåpen?' Aftenposten 16 12 2014, side 8

Rødt Oslo advarer mot krigshissing overfor Russland

UTTALELSE FRA ÅRSMØTET I
RØDT OSLO 14.-15. MAR 2015

Rødt Oslo vil uttrykke bekymring over de økte spenningene mellom NATO og Russland som har oppstått under konflikten i Ukraina, og oppfordrer den norske regjeringa til å dempe retorikken og styrkeoppbyggingen overfor Russland. Forsvarsminister Søreides uttalelser om at forholdet til Russland "aldri kan bli det samme igjen" bidrar til å øke spenningsforholdet på en uheldig måte.

Krigen i Ukraina har vært en katastrofe for befolkninga i Øst-Ukraina men også ført til farlig økning i spenningene mellom Russland og Vesten. De vestlige sanksjonene mot Russland og NATOs tidvise styrkeoppbygging nær den russiske grensa i Baltikum har ikke lyktes hverken i å få Russland til å oppgi annekseringen av Krim eller i å stanse støtten til de østukrainske opprørerne. Det virker heller ikke som det er noen grunn til å tro at en videre opptrapping vil føre til noe annet enn forsterka besluttsomhet i Kreml om å beskytte det de oppfatter som russiske sikkerhetsinteresser i sine nærområder. Tvert i mot er det mer sannsynlig at den beste måten å oppnå fred på er å gi Russland troverdige garantier mot videre østutvidelse av NATO og å ta større hensyn til at befolkningen øst i Ukraina er langt mer orientert mot samarbeid med Russland enn med EU.

Samtidig som vi fordømmer Russlands folkerettsbrudd overfor Ukraina, finner Rødt Oslo grunn til å minne om at mange av de landene som nå er de sterkeste kritikerne av Russland i nyere tid har begått tilsvarende eller verre folkerettsbrudd ved å gå til krig mot Jugoslavia, Afghanistan, Irak og Libya, samt gitt militær støtte til væpna opprørere i Syria. Vi vil også minne om at ukrainske hærstyrker, inkludert høyreekstreme paramilitære grupper, har begått omfattende krigsforbrytelser bl.a. ved å drepe tilfeldige sivile ved vilkårlig bombardering av opprørskontrollerte bysentra, og om at den nåværende krisa ble utløst av et vestligstøtta regimeskifte som hadde liten eller ingen støtte i Øst-Ukraina.

Rødt Oslo fordømmer både russisk og vestlig militær støtte til noen av partene i Ukraina så lenge det fortsatt er fare for at krigen i Øst-Ukraina kan blusse opp igjen. Rødt Oslo mener at den norske regjeringa må avholde seg fra å trene ukrainske soldater eller gi noen som helst økonomisk eller militær støtte til den ukrainske krigsmakta så lenge det er fare for at de kan gjenoppta angrepene på opprørskontrollerte områder. Norge bør også avstå fra å gjennomføre større militærøvelser i Finnmark, å delta i NATO-øvelser i Baltikum og å delta i NATOs nye hurtigreaksjonsstyrke. Alt dette er tiltak som ikke kan bidra til annet enn å øke spenningene og krigstruselen i Europa.

Norge må normalisere forholdet til Russland

UTTALELSE FRA ÅRSMØTET I FINNMARK SV/SG
7. – 8. FEBR. 2015

Finnmark SV ser med bekymring på at H/Frp-regjeringa legger opp til et kjølig forhold til Russland. Norge har blindt støttet opp under EU og USA sin sanksjonspolitikk, fremfor å spille en selvstendig rolle ovenfor våre naboer i øst. Det er svært uheldig. Nære forbindelser, gjensidig respekt, forståelse og tillit har blitt bygd opp over tid og lagt grunnlag for godt samarbeid. Et slikt samarbeid er særlig viktig når den politiske situasjonen er krevende.

Finnmark SV krever at sanksjonspolitikken og kald krig-retorikk endres og erstattes med dialog med Russland. Norges forhold til Russland må normaliseres. Det vil vi være tjent med både som nabo og handelspartner og står ikke i motsetning til å kritisere russisk opptreden i Ukraina. Norge har oppnådd store resultater med Russland gjennom dialog. Grenseoppgangen i 1826, prosessen med å etablere en delelinjeavtale og ressursforvaltning i vårt felles nærområde er eksempler på dette.

Norges historie med Russland er knyttet til fredelig sameksistens gjennom alle år. Det var også våre naboer som frigjorde oss fra tysk naziokkupasjon. Derfor er det skammelig at norske myndigheter har slått hånden av et initiativ fra russisk side om å heve et fly fra 2.verdenskrig som en del av 70-årsmarkeringa av frigjøringa. En slik sak bør det være mulig å finne en løsning på.

Norge og Russland er ikke bare nabostater, men også nabofolk. Folk til folk- samarbeidet har holdt forholdet mellom Russland varmt også under den kalde krigen. Dette samarbeidet gir grunnlaget for forståelse av både samfunn og mellommenneskelige forhold og må styrkes. Regjeringens oppførsel ovenfor Russland vitner om en forståelse av nord sett fra sør. Vi er tjent med et åpent og godt forhold til våre naboer, uavhengig av stormaktsspill og politisk situasjon.

Finnmark SV krever at:

- forholdet til Russland normaliseres
- folk-til-folk-samarbeidet styrkes

Tospråklig bibliotekskilt i Sør-Varanger
foto: Erik newth - Flickr.com

70 år siden frigjøringen fra fascismen

AV KNUT VIDAR PAULSEN

LEDER I NORDAHL GRIEG FREDSFOND

Den norske og de nordiske lands regjeringer bør være representert i Moskva ved 70-årsmarkeringen av slutten på andre verdenskrig i Russland 9. mai på samme måte som Russlands utenriksminister Sergei Lavrov i Kirkenes i oktober 2014 var representert ved 70-årsjubileet for frigjøringsmarkeringen av Øst-Finnmark. Island, Åland, Færøyene, Grønland og Sametingene bør også være representert.

Etter det fascistiske anslaget i regjeringsskvartalet i Oslo og massakren av AUF-ungdommer på Utøya 22. juli 2011 er fascismen igjen vekket til live med angrep på synagoger, moskeer, fagforeningshus og partikontorer flere steder i Europa. Europarådets generalsekretær Thorbjørn Jagland og NATOs generalsekretær Jens Stoltenberg må ta dette innover seg.

70 årsjubileet for frigjøringen fra fascismen 8. og 9. mai 1945 må bli en markering der Norge, de nordiske land, selvstyrte områder og Sametingene og urfolkssammenslutninger og landene i Arktisk råd ved sin deltakelse i Moskva

legger grunnlag for nye tillitsskapende tiltak og nedrustning.

Norge bør i forkant av 70-årsjubileet for seieren over fascismen videreføre de planlagte 15 besøk og aktiviteter, som skulle ha funnet sted høsten 2014. For eksempel:

- Besøk fra den russiske hærsjefen
- Stabssamtaler om sjømilitært samarbeid
- Bilaterale embetssamtaler.

Tillitsskapende tiltak som i dokumentet: Vår nordlige dimensjon i «The New Climate Economy» er basert på en ikkeangrepsavtale, felles- og kollektiv sikkerhet i Europa.

I dag er det klarlagt at samvirket innenfor kystvakt og grensevakt, søk og redning, og om mekanismene i Incidents at Sea-avtalen, opprettholdes. Kontakten mellom Forsvarets operative hovedkvarter og Nordflåten videreføres også. Dette gjøres for å ivareta alle parter sikkerhet i sjøområdene i nord samt ivareta stabilitet og forutsigbarhet i våre nærområder.

Markering av frigjøringen av Øst-Finnmark

Høsten 2014 markerte de norske myndighetene sammen med russerne at det var 70 år siden den sovjetiske frigjøringen av Øst-Finnmark fra Nazi-Tyskland høsten 1944. Disse aktivitetene gjennomførte Norge som planlagt.

Regjeringen Solberg må videreføre den bilaterale militære dialogen og samarbeid med Russland, og ta til orde for at NATO avviker sin sanksjonslinje ved å åpne for en ny æra i det arktiske samarbeidet gjennom politisk avspenning, nedrustning og omstillinger i «The New Climate Economy» knyttet til de mange aktiviteter og markeringene i forbindelse med frigjøringen fra nazismen og fascismen 8. og 9. mai 1945.

I Norge ble det under den rød/grønne regjeringen innledet en forsoningsprosess i forhold til den norske stat og dets voldsapparats overgrep mot befolkningen. Statsminister Jens Stoltenberg beklaget overfor jødene politiets medvirkning til deportering av denne befolkningsgruppen til konsentrasjonsleirene i Tyskland under krigen. Tidligere Forsvarsminister Anne-Grethe Strøm-Eriksen avholdt lunsjer for gjenlevende veteraner i de kommunistiske motstandsgruppene til Asbjørn (Osvald) Sunde

som foruten minneplaketten på Østbanen i år også vil få en skulptur der, og Ragnar (Pelle) Solli motstandsgruppe har fått et velfortjent monument på Aker brygge i Oslo.

Statsminister Erna Solbergs og HM Kong Haralds taler i oktober 2014 var en klar takk til Den røde arme. Forsvarsminister Ine Eriksen Søreides (H) initiativ overfor befolkningen for å få fram forslag på glemte krigshelter er et prisverdig tiltak. Men fortsatt er det taust fra Arbeids- og sosialminister Robert Eriksson (Frp) og Samferdselsminister Ketil Solvik-Olsen (Frp) om å utbetale hyra eller veteranpensjon til gjenlevende krigsseilere og deres etterlatte, og krigs- eller veteranpensjon til slavearbeidere for Vegdirektoratet og NSB til sovjetiske, jugoslaviske og andre slavearbeidere i Norge under Den annen verdenskrig.

Hos Kongen i Statsråd bør derfor Statsminister Erna Solberg anmode Arbeids- og sosialminister Robert Eriksson (Frp) og Samferdselsminister Ketil Solvik-Olsen (Frp) om å utbetale hyra eller veteranpensjon til gjenlevende krigsseilere og deres etterlatte, og krigs- eller veteranpensjon til slavearbeidere for Vegdirektoratet og NSB til sovjetiske, jugoslaviske og andre slavearbeidere i Norge under Den annen verdenskrig!

Vi ønsker regjeringene i Arktisk råd, selvstyrte områder og Sametingene og urfolkssammen-slutningene rundt Arktis lykke til med forberedelsene til 70-årsjubileet for frigjøringen av fascismen 8. og 9. mai 1945.

Vennlig hilsen
Knut Vidar Paulsen

Skjerpa motsetningar:

- Korfor al-Qaeda gjekk til åtak på satirikarane i Paris

AV JUAN COLE

Det forferdelege mordet på redaktøren, teiknarar og andre tilsette i det uærbødige satiriske vekemagasinet *Charlie Hebdo*, saman med to politimenn, av terroristar i Paris, var i mine augo eit strategisk slag med det målet å polarisere dei franske og europeiske folka.

Problemet for ei terrorgruppe som al-Qaeda er at rekrutteringsbasen er muslimar, men dei fleste muslimane er ikkje interesserte i terrorisme. Dei fleste muslimane er ikkje ein gong interesserte i politikk, og enda mindre politisk Islam. Frankrike er eit land med 66 millionar, med om lag 5 millionar av muslimsk herkomst. Men i meiningsmålingar seier berre ein tredjepart, mindre enn 2 millionar, at dei er interesserte i religion. Franske muslimar kan vera den mest sekulariserte muslimske folkesetnaden i verda (eks-sovjetiske etniske muslimar har ofte også låge andelar av truande og overhalding). Mange muslimske immigrantar i etterkrigstida til Frankrike kom som arbeidarar og var ikkje lesarar, og barnebarna deira står heller fjernt frå Midt-Austens fundamentalisme, dei heng ved urban kosmopolitisk kultur som *rap* og *rai*. I Paris, der muslimar har ein tendens til å vera betre utdanna og meir religiøse, så *forkastar det store fleirtalet vald og seier dei er lojale mot Frankrike*.

Al-Qaeda ønskjer å kolonisere dei franske muslimane mentalt, men møter ein vegg av manglande interesse. Men viss ho kan få franske ikkje-muslimar til å vera vemmelege mot etniske muslimar *fordi* dei er muslimar, så kan ho starte ein felles politisk identitet rundt klagemål mot diskriminering.

Denne taktikken liknar den som vart brukt av stalinistar tidleg på 1900-talet. For årtiar sia las eg ei skildring av filosofen Karl Popper om korleis han flørta med marxisme i ein seks-månaders tid i 1919 da han følgde undervisning ved Wiener-universitetet. Han forlét gruppa i avsky da han fann ut at dei prøvde å bruke falskt flagg operasjonar for å provosere fram militante konfrontasjonar. I

ein av dei drap politiet åtte sosialistiske ungdommar ved Hörlgasse den 15. juni 1919. For dei skruppellause blant bolsjevikane – dei som seinare skulle bli stalinistar – var det faktum at dei fleste studentar og arbeidarar ikkje ønskte å styrte businessklassen, så ubekvemt at det syntest ønskeleg for somme av dei å "skjerpe motsetningane" mellom arbeid og kapital.

Dei som utførte *Charlie*-åttaket viser teikn på profesjonell trening. Dei talte fransk utan aksent, og visste at dei spela rett i hendene på Marine LePen og den islamofobe franske høgrefløy. Dei kan ha vore franske, men dei synest å vera kampherda. Dette forferdelege mordet var ikkje ein from protest mot krenkinga av eit religiøst ikon. Det var eit forsøk på å provosere det europeiske samfunnet til pogromar mot franske muslimar, slik at rekruttering til al-Qaeda ville oppvise litt suksess framfor å vakle andsynes livleg *Beur* ungdomskultur (franske arabarar kallar seg sjølve leikande dette omgrepet som stammar frå eit ordspel med bokstavar). Ironisk nok var den eine av politimennene som vart skoten, rapportert å vera muslim.

Al-Qaeda i Mesopotamia, som da vart leia av Abu Musab al-Zarqawi, tok i bruk denne typen polariseringsstrategi med suksess i Irak, der dei heile tida gjekk til åtak på shiaer og dei heilage symbola deira, så dei provoserte fram ei etnisk reinsking av ein million sunniar frå Bagdad. Polariseringa heldt fram, med hjelp frå ymse utgåver av Daesh (som er arabisk for ISIL eller ISIS, som stammar frå al-Qaeda i Mesopotamia). Og til slutt så verka denne brutale og folkemorderiske strategien, sånn at Daesh var i stand til å omfatte heile sunniarabiske Irak, som hadde lidd under så mange shiittiske represalier at dei tok tilflukt under paraplyen til den gruppa som med vilje og systematisk hadde provosert shiaene.

"Skjerp motsetningane" er strategien til psykopatar og totalitærar, med det målet

å løyse folk frå deira kvardagslege suter og nære seg på dei, mobilisere energien og ressursane deira for dei perverterte formåla til ein sjøloppnemnd stor leiar.

Den einaste effektive responsen på denne manipulative strategien (som storayatollahen Ali Sistani prøvde å fortelja dei irakiske shiaene for ti år sia) er å stå imot impulsen til å klandre ei heil gruppe for handlingane til eit fåtal og nekte å utføre liknande represalier.

For dei som krev at sakeslause folk skal ta ansvar for dei som hevdar å vera religionsfellane deira (eit krav som aldri blir stilt til kristne), så har al-Azhar-seminaret, som er setet for sunnimuslimsk lære og fatwaer, fordømt åttaket, likeins den Arabiske Liga, som består av 22 statar med muslimsk majoritet.

Vi har ein modell for svar på terroristprovokasjonar og freistnader på å skjerpe motsetningane. Det er Norge etter at Anders Behring Breivik utførte masse mord på norske venstreorienterte fordi dei var for ettergjevande mot Islam. Den norske regjeringa starta ingen krig mot terror. Dei stilte Breivik for retten som ein vanleg kriminell. Dei forblei trufaste mot dei beundringsverdige moderne norske verdiane.

Mesteparten av Frankrike vil også forbli trufaste til dei franske verdiane og menneskerettane, som dei fann opp. Men ein sneversynt og hatefull minoritet vil dra fordel av denne medvitne polariseringssusomheita for å følgje deira eigen agenda. Europas framtid er avhengig av om Marine LePen'ane blir tillatne å bli hovudstraumen. Ekstremisme trivast på andre folks ekstremisme og blir ubønhørleg slått av toleranse.

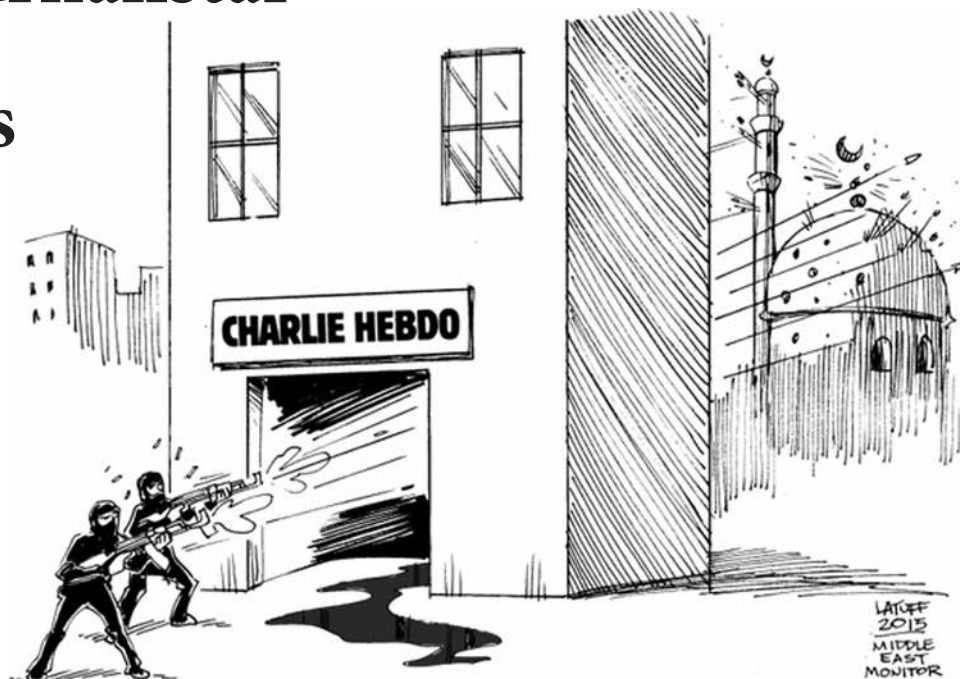
Lat meg konkludere med å gje mine djupe kondolansar til familieane, venene og fans av våre myrda kolleger ved Charlie Hebdo, som var Stephane Charbonnier, Bernard Maris, teiknarane Georges Wolinski, Jean Cabut, aka Cabu, og Berbard Verlhac (Tignous) – og alle dei andre. Som Charbonnier, kjend som Charb, sa, "Eg vil heller døy ståande enn å leva knestående."

Omsett av Edvard Mogstad

Mord på journalistar

....dei og oss

AV WILLIAM BLUM

Etter Paris er fordømminga av fanatisme på sitt høgdepunkt. Eg vil tru at sjølv mange progressive fantaserer om å vri om nakken på jihadistar, slå inn i hovuda deira nokre tankar om forstand, om satire, humor og ytringsfridom. Vi snakkar her, trass alt, om unge menn oppvaksne i Frankrike, ikkje i Saudi Arabia.

Kor kjem fundamentalismen frå?

Kor har all denne islamske fundamentalismen kome frå i vår moderne tid? Det meste av det kjem – trenar, væpna, finansiert, indoktrinert – frå Afghanistan, Irak, Libya og Syria. Gjennom ulike periodar frå 1970-talet til notida, hadde desse fire landa vore dei mest sekulære, moderne, utdanna velferdsstatane i Midtausten. Og kva skjedde med desse sekulære, moderne, utdanna velferdsstatane?

På 1980-talet velta USA den afghanske regjeringa, som var progressiv med fulle rettar for kvinner, om du trur det eller ikkje. Dette førte til danninga av Taliban og deira makt-overtaking. På 2000-talet velta USA den irakiske regjeringa, og øydela ikkje berre den sekulære staten, men den siviliserte staten også, og etterlet ein mislukka stat. I 2011 velta USA og NATOs militære maskin den sekulære libyske regjeringa til Muammar Gaddafi, etterlet ein lovlaus stat og slapp laus hundrevis av jihadistar og tonnevis av våpen utover Midtausten.

Og dei siste åra har USA vore opptatt med å velte den sekulære syriske regjeringa til Bashar al-Assad. Dette, saman med at den amerikanske okkupasjonen av Irak har utløyrt omfattande krigføring mellom sunnimusli-

mar og sjiamuslimar, førte fram til danninga av den Islamske Staten med alle sine hals-hoggingar og andre sjarmerande skikkar. Likevel, trass alt dette, vart verda gjort trygg for kapitalisme, imperialism, antikommunisme, olje, Israel og jihadistar. Gud er stor!

Med den kalde krigen og intervensjonane ovanfor på toppen, har vi 70 år med amerikansk utanrikspolitikk som har vore nødvendige for å hindre, som den russiske/amerikanske forfatteren Andre Vltchek har peika på, at «nesten alle muslimske land, inkludert Iran, Egypt og Indonesia, ville no mest sannsynleg vere sosialistiske, under ei gruppe av veldig moderate og for det meste sekulære leiarar». Til og med det ultra-undertrykkande Saudi Arabia ville truleg vere ein veldig annleis stad utan Washingtons vern.

Drap på journalistar

11.januar var det ein marsj for nasjonal einskap i Paris, til ære for bladet Charlie Hebdo som hadde vore utsett for eit attentat der to av journalistane vart drept. Marsjen var rørende, men han var også ein orgie i vestleg hykleri, med endelaus lovprising frå franske TV-kanalar og den forsamla folkemengda om NATO-verdas ærbødigheit for journalistar og ytringsfridom. Eit hav av plakatar som proklamerte *Je suis Charlie... Nous Sommes Tous Charlie*, og med framvising av digre blyantar, som om blyantar – og ikkje bomber, invasjonar, omveltingar, tortur og droneangrep – har vore våpna Vesten har valt i Midtausten gjennom det siste hundre-året.

Ingen omtale av det faktiske forholdet at det amerikanske militæret i løpet av sine krigar i dei siste tiåra i Midtausten og andre stader, hadde vore ansvarlege for overlagte drap på dusinvis av journalistar. I Irak, mellom andre tilfelle, sjå Wikileaks-videoen frå 2007 som viser dei kaldblodige morda på to Reuters-journalistar; det amerikanske luft tilbakke angrepet i 2003 mot kontora til Al Jazeera i Bagdad som etterlet tre drepne og fire skada journalistar; og den amerikanske skytinga mot Hotell Palestina same året som drap to utanlandske kameramenn.

Dessutan, 8. oktober 2001, den andre dagen av USAs bombing av Afghanistan, blei sendarane for Taliban-regjeringa sin Radio Sharia bomba og kort tid etterpå bomba USA nokre og tjue regionale radio-fasilitetar. Den amerikanske forsvarsministeren Donald Rumsfeld forsvarte desse angrepa med å seie: «Naturlegvis kan dei ikkje bli rekna for frie media. Dei er talerør for Taliban og for dei som husar terroristar.»

Og i Jugoslavia i 1999, i løpet av den usle bombinga i 78 dagar mot eit land som ikkje utgjorde nokon trussel i det heile mot USA eller noko anna land, blei statseigde Radio Televisjon Serbia (RTS) angripen fordi dei kringkasta informasjon som USA og NATO ikkje likte (som kor forferdeleg konsekvensane av bombinga var). Bombene tok livet av mange av dei tilsette og begge beina på ein av dei overlevande, som måtte amputerast for å få han ut av ruinane.

William Blum driv nettstaden *Anti-empire Report* på <http://williamblum.org>

Velferd og demokrati, og TISA?

AV MARIANNE GULLI

MEDLEM AV INTERNASJONALT UTVALG I RØDT

TISA dukker stadig oftere opp i den offentlige debatten. En frihandelsavtale om handel med tjenester blir fremforhandlet i tilnærmet hemmelighet men en del av avtaleteksten ble avslørt via Wikileaks i fjor. Totalt femti land¹ i tillegg til Norge utgjør forhandlingsgruppen som – helt på alvor – kaller seg ”de virkelig gode vennene av tjenester”. Disse landene står for over 70 prosent av den globale handelen med tjenester. Tjenester er alt du ikke kan miste på foten, og inkluderer blant annet den delen av samfunnet vi kaller velferdsstaten, det som gjør at samfunnet tar ansvar for fellesskapet, og mer til.

Storebror GATS og pappa WTO

La oss gå litt tilbake i tid. På 90-tallet begynte det å blåse en nyliberal høyrevind over Europa. WTO er et produkt av denne tiden og ble opprettet med mål om å fjerne alle hindre for å oppnå en fri konkurranse. GATS var en del av WTO og målet var økt liberalisering av alle tjenester, åpne for internasjonal konkurranse og gradvis å fjerne lokale eller nasjonale særbestemmelser, uavhengig om det er private eller offentlige tjenesteytere. Forhandlingene stagnerte

1) Australia, Canada, Chile, Colombia, Costa Rica, EUs 28 medlemsland, Hongkong, Island, Israel, Japan, Liechtenstein, Mexico, New Zealand, Norge, Pakistan, Panama, Paraguay, Peru, Sveits, Sør-Korea, Taiwan, Tyrkia, Uruguay (siden februar 2015) og USA

i 2001 grunnet motstand fra BRICS-landene² i allianse med 90 lavinntektsland og godt hjulpet av internasjonale folkelige protester og motstandsbevegelser. Dette er bakteppet for TISA-forhandlingene.

Tilbake til TISA

I tillegg til virkelig gode venner, har TISA gode allierte i kapitalkreftene. USAs koalisjon for tjenesteindustri og Europas tjenesteforum dannet en samarbeidskoalisjon for å jobbe aktivt mot de enkelte regjeringene og EU for å ivareta interessene og forventningene til verdiskaperne. Det var etter denne koordinerte innsatsen at TISA-forhandlingene kom i gang. Wall Street-lobbyen, forsikrings- og bankinstitusjoner, og til og med nyhetsbyrået Reuters har vært aktive lobbyister under forhand-

lingene om reguleringen av finanstjenester. Når man sammenligner det lekkede TISA-dokumentet med kravene fra finansindustrien i USA, ser det ut som at de får alt de ber om. En annen pressgruppe, «team TISA!», er aktive støttespillere for en ambisiøs avtale. Blant dens medlemmer finner man blant annet finansgruppen Citigroup, private leverandører av posttjenester som UPS og FedEx, og detaljhandel-kjeden Walmart.

Det samme skjer i Norge. Samtidig som fagbevegelsen blir nektet å komme med inn-

2) Brasil, Russland, India, Kina og Sør-Afrika

spill til forhandlingene, er næringslivet dypt

involvert. NHO har sagt at de har regelmessig kontakt med regjeringen om TISA, og har utstrakte muligheter til å formidle sitt forhandlingssynspunkt. Kapitalkreftenes pressgrupper har sammen bidratt til å utvikle et avtaleverk som viderefører ideene til storebror GATS. I tillegg til å gi alle tjenestetilbydere like regelverk, offentlig som privat og uavhengig av tjenestens samfunnsformål, handler det også om, på en subtil måte, å rive ned arbeidslovgivning, miljølovgivning og forbrukervern. Alt en tjenesteyter kan påstå er konkurransehemmende.

Hvorfor nå?

Kapitalkrefter og de rike landene har lenge ønsket seg en ny internasjonal tjenestevtale. Da motstanden i WTO vedvarte så de sitt snitt til å sette i gang nye hemmeligholdte forhandlinger. TISA kan heller ikke ses uavhengig av de øvrige oversjøiske og regionale frihandelsavtaler og –blokker³, som forhandles på samme tid. Alle er viktige ledd for å gjenoppreise EU-USAs makthegemoni, i en verden som preges av stadig flere maktpoler og skillelinjer.

Landene bak TISA er de samme som kontinuerlig har kjempet for liberalisering av økonomi og handel internasjonalt, med EU og USA i førerretet. Det er også de samme statene som blokkerte all kritisk debatt i WTO etter finanskrisen i 2008 og som nekter å anerkjenne at det er en sammenheng

3) Noen eksempler er Trans-Pacific Partnership Agreement (TPPA) og Trans-Atlantic Trade and Investment Partnership (TTIP)

mellom WTOs finansreguleringer og den økonomiske krisen. Gjennom avtalen straffer TISA-landene det globale sør for deres motstand mot GATS-WTO. De har nå lagt til rette for å fremforhandle et avtaleverk for handel med tjenester uten betydelig motstand, og som senere vil kunne presses på øvrige land.

What's all the fuss about?

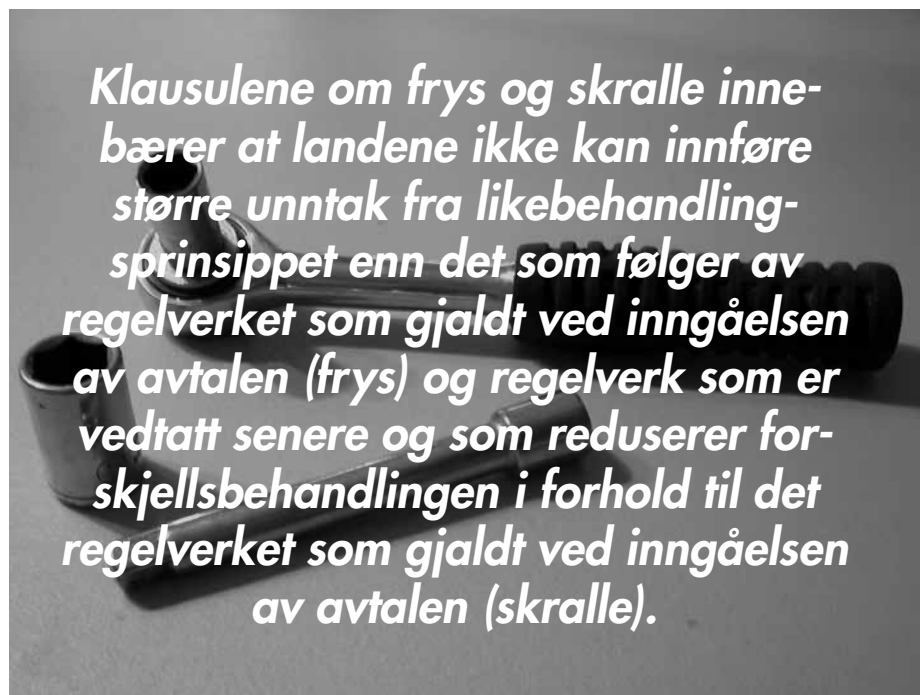
Utover full liberalisering er TISAs største problem det demokratiske underskuddet. Så lenge vi ikke får se forhandlingsdokumentene og avtalen i sin helhet har vi bare fragmenter og erfaring fra tidligere avtaler å forholde oss til. Ikke bare undergraver dette den hardt fremkjempede, dog begrensede, åpningen og demokratiseringen av WTO-systemet, hemmelighold fremmer også dårlige avgjørelser og unntar dem fra folkelig kontroll.

Forhandlingene og avtaledokumentene er foreløpig hemmelige. Forhandlingsposisjonene – hvem som får gjennom hva – skal ikke legges frem selv når avtalen er ferdigstilt. Det lille vi vet om avtalen er takket være Wikileaks publisering av avtaleutkast for regulering av finanstjenester (datert april -14), enkelte forhandlingslands åpningstilbud og konseptpapir, deriblant det frigitte konseptpapiret fra den tyrkiske forhandlingsdelegasjonen om helsetjenester i TISA-forhandlingene (datert sept. -14).

Enveiskjøring mot privatisering

Offentlige tjenester er i teorien unntatt TISA-avtalen. Alle sektorer er omfattet av TISA "med unntak av tjenester som tilbys av offentlige myndigheter på ikke-kommersiell basis eller som ikke skjer i konkurranse med andre tjenesteleverandører". Kun tjenester der det ikke finnes private tilbydere regnes som offentlige. Dette er viktig fordi det finnes ingen definisjon på om egenandeler undergraver kravet om «ikke-kommersiell». Videre finnes det veldig få sektorer som ikke har en eller flere private aktører, og selv disse kan jo splittes opp i forretningsmessige enkeltdele eller underleverandører. Som et tankeeksperiment kan man jo spørre seg hvilke offentlige tjenester vi har i Norge som svarer til dette kriteriet.

Tre klausuler står sentralt i TISA-avtalen. Disse er *nasjonal behandling*, *frys* og *skralle*. Klausulen om *nasjonal behandling* stammer fra GATS og betyr at alle tjenesteytere automatisk skal få likebehandling, uavhengig om de er offentlige eller private, utenlandske eller nasjonale. Som et tankeeksperiment kan vi ta høyere utdanning, som for øvrig ikke er beskyttet i Norges åpningstilbud. Private høyere utdanningsinstitusjoner som etablerer seg i landet, vil kunne kreve at den norske stat finansierer dem på lik linje med

de offentlige. En mulig konsekvens vil være at offentlige budsjetter ikke strekker til, og at man ikke har annet valg enn å kutte i offentlig finansiering av høyere utdanning.

Unntakene fra hovedregelen mellom ikke å forskjellsbehandle føres opp på en hybrid liste. Tjenester som skal unntas nasjonal behandling føres på en negativ liste. Listen må inkludere alle ledd og underleverandører i tjenesteytingen. Nye tjenester som kan dukke opp i fremtiden kan ikke føres på. Alt som ikke er listet er underlagt avtalen. For begrensinger på markedsadgang føres det en positiv liste, der de delene av det norske markedet som er åpne for utenlandske tjenester listes opp.

Frys-Skralle

Klausulene om frys og skralle innebærer at landene ikke kan innføre større unntak fra likebehandlingsprinsippet enn det som følger av regelverket som gjaldt ved inngåelsen av avtalen (frys) og regelverk som er vedtatt senere og som reduserer forskjellsbehandlingen i forhold til det regelverket som gjaldt ved inngåelsen av avtalen (skralle). Disse to klausulene innebærer at alle endringer eller tillegg i statusen til en tjeneste skal gjøres i retning av en større overensstemmelse med avtalen, ikke mindre. I EU-kommisjonens orientering om avtalen fra 2013 ser det ut som de gjelder både markedsadgang og nasjonal likebehandling.

Dette betyr i praksis at det vil være vanskelig, om ikke umulig, å gjøre en privatisert tjeneste offentlig igjen. Et eksempel er friskolene. Dersom en regjering tillater frislipp av friskoler vil det være umulig for neste regjering å stramme inn dette regelverket. Avregulering kan dermed skje gjennom nasjonale lover, uten behov for å aktivt binde

markedsrettingen i de internasjonale avtalene. Dette vil gjelde selv om grunnskoler i utgangspunktet kan være unntatt forhandlingene.

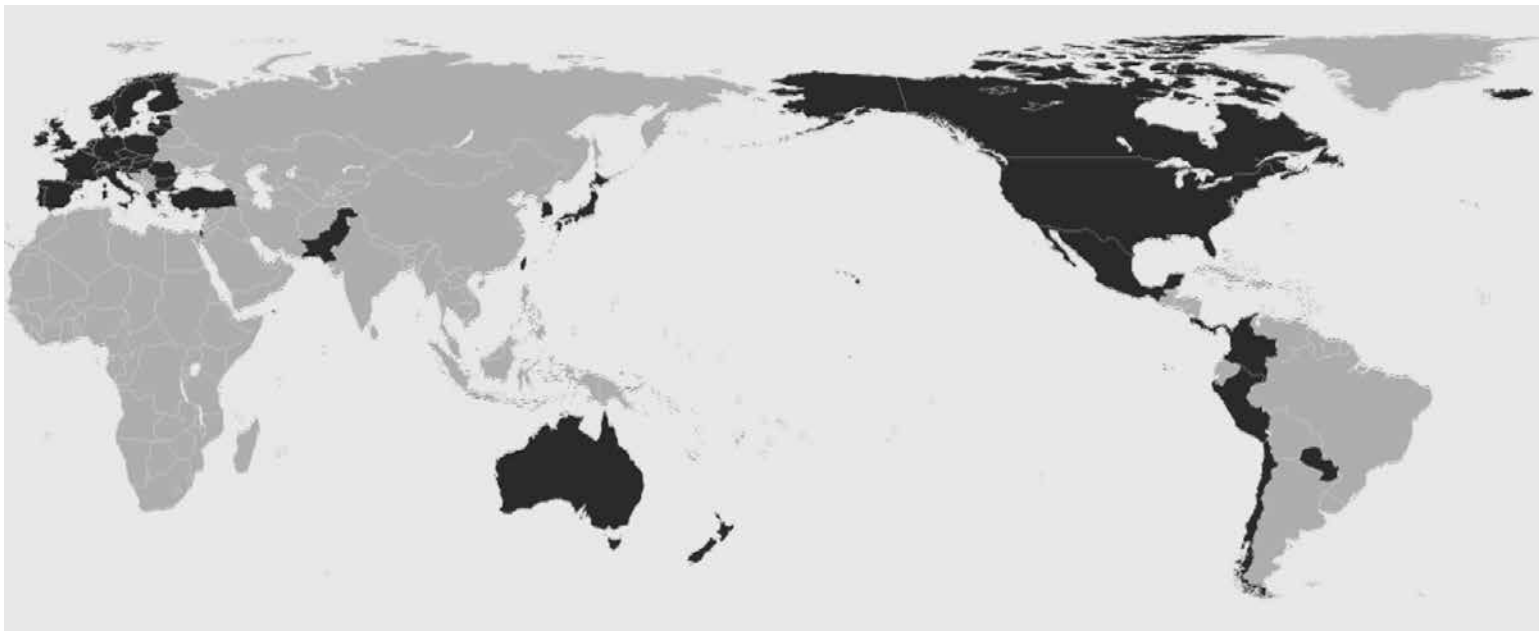
Konfliktløsning

Det er foreløpig ukjent hvilken konfliktløsningsmekanisme avtalen vil legge opp til, men UD har gitt uoffisielle signaler om at det handler om en stat-til-stat tvisteløsningsmekanisme. Inntil dette bekreftes ligger det et annet spøkelse og lur i bakgrunnen. Andre og tidligere frihandelsavtaler, blant annet TTIP, legger opp til *investor-stat tvisteløsning* der selskap kan trekke land for retten, for tap av reell eller framtidig profit. Et eksempel på dette er det franske selskapet Veolia som saksøkte Egypt da landet ville heve minstelønnen. Argumentet var at det skapte økonomisk ustabile rammer for selskapet.

Norge i TISA

Øverste ansvarlige for TISA forhandlingene i EU – Viviane Reading – har uttalt at disse har manglet åpenhet og at EU-parlamentet må være tydeligere på hvilke områder man godtar, og hvilke sektorer man ikke godtar, at det forhandles om. EU offentliggjorde nylig sitt forhandlingsmandat. Norge holder imidlertid kortene tettere til brystet.

Norge bestemte seg for å bli en del av forhandlingene i 2013 under den rødgrønne regjeringen, helt uten diskusjon på Stortinget. Den eneste politiske referansen for deltagelse er tre setninger på side 32 i statsbudsjettet for 2014, som også gikk gjennom uten debatt. Hovedargumentet for å bli med er at konsekvensene av å stå utenfor ville vært dramatiske, siden TISA-landene står for en så stor del av verdens handel med tjenester. Regjeringen hevder at en av prem-

Tisa-landene Foto Wikipedia

issene for å bli med var at offentlig tjenestesektor, blant annet sykehus tjenester, sosiale velferdstjenester og offentlig utdanning ikke skal omfattes av avtalen. Hvordan disse tjenestene skal beskyttes og det politiske handlingsrommet ivaretas er imidlertid fortsatt uklart. Det er god grunn til å være skeptisk, og ikke bare fordi man tviler på den blå-blå regjeringens vilje til å skjerme offentlig sektor.

Regjeringen har lenge avvist innsyn i forhandlingsmandatet. Etter langvarig press fra sivilsamfunnet publiserte de nylig et "norsk posisjonspapir". Teksten er skrevet i 2015 og er dermed ikke et offentliggjort saksdokument. Det er en redegjørelse for de posisjonene som allerede er kjente og uklare. EUs forhandlingsmandat var til sammenligning et offisielt dokument som tydelig redegjorde for EUs ønsker for avtalen og gir nyttig kunnskap om ønskene for selve avtalens rammeverket. En norsk tekst uten dette detaljnivået, og som ikke stadfester Norges holdning til avtalens rammeverk, er verdiløst.

Offentlige tjenester

Selv om Norge har offentliggjort sitt åpningstilbud, så sier ikke dette kun noe om utgangspunktet for og ingenting om utfallet av forhandlingene, og som nevnt kjenner vi ikke til forhandlingsmandatet. Senterpartiet er et av få politiske parti som tidlig var på banen i TISA-saken, og har brukt Stortingets

spørretimer aktivt. På spørsmål til helse- og omsorgsminister Bent Høie om hvorvidt TISA ville føre til privatisering av helsetjenester, svarte helseministeren at dette ikke er hans konstitusjonelle ansvarsområde. Vi har altså en helseminister som ikke kan svare på så grunnleggende spørsmål på hans fagfelt.

Offentlige helsetjenester i TISA ble et diskusjonstema etter en lekkasje av Tyrkias konseptnota som ønsker fremme privatisering av blant annet helse-turisme. I Norges åpningstilbud står det også at vi åpner for kommersiell tilstedeværelse for fødestuer og sykepleiertjenester. Dette er særlig interessant siden utenriksminister Børge Brende har hevdet at TISA ikke på noen måte angår helsetjenester i Norge. Da Senterpartiet spurte utenriksministeren om dette, forklarte Brende hvordan selve sykehusinstitusjonene ikke er direkte berørt. Man kan likevel tillate seg å tenke på hva etablering av sykehus tjenester utenfor institusjonene vil ha å si for institusjonene og velferdstilbudet på sikt.

På spørsmål om regulering av bedriftsetablering innen bygg og anleggsbransjen svarer UD at internasjonale byggefirma fra utenfor EØS kan etablere seg som et AS i Norge på lik linje med norskeide byggefirmaer. Det vil bety at de har den samme adgang som norskeide firmaer til å hente arbeidskraft fra EØS-området. Vi har ikke tid til å gå inn på hva dette vil kunne bety for arbeidslivet,

med tanke sosial dumping og arbeidslivskriminalitet så jeg lar det henge i luften som et åpent spørsmål. Dette er bare to av mange eksempler. Samtidig skriver Brende at TISA-avtalen ikke vil påvirke Norges mulighet til å etablere offentlige monopoler. Dermed et tjenestemarked – som for eksempel fødestuer – skulle gjøres offentlig igjen, vil ikke det kunne oppleves som et «diskriminerende tiltak» som tar fra internasjonale selskaper deres profit? Er ikke hele poenget med TISA-avtalen å unngå såkalt «vilkårlig politisk behandling av selskaper» for å bruke utenriksministerens ord?

Hva betyr så alt dette?

På 90-tallet ble EØS-avtalen vedtatt nesten uten debatt, og med dyptgripende og alvorlige konsekvenser. Nå er det samme i ferd med å skje igjen. TISA-avtalen vil legge til rette for en demontering av den norske velferdsstaten. TISA vil åpne dørene for stadig mindre offentlig leverte eller regulerte tjenester og stadig mer utenlandsk eierskap av bedrifter i Norge. Makta over norske velferdstjenester flyttes fra kommunene og Stortinget til internasjonal storkapital.

Dette er en alvorlig trussel mot fagorganisering, trygge arbeidsplasser og mot demokratiet som helhet. Vi har ikke råd til å undervurdere den markedsøkonomiske storoffensiven TISA-avtalen er en del av. Den gode nyheten er at det ikke er for sent å snu. Fagbevegelsen står sammen med organisasjoner som Nei til EU, Attac, og politiske partier som Rødt og Senterpartiet, for å kreve offentlighet og innsyn i forhandlingene. Det må bli slutt på hemmeligholdet, dette dreier seg om offentlig styring og velferdsstatens fremtid.

Innleide arbeidstakere er lagervare

KASPER B. ESPELAND
LEDER RØDT KRISTIANSAND

«Innleide arbeidstakere er lagervare for oss. Når du ikke lenger passer inn i våre planer sender vi deg tilbake. Skulle vi trenge en ny i morgen så er det mange andre som står i kø.» Slik lød beskjeden etter nesten halvannet år som midlertidig ansatt i dokumentasjonsavdelingen til en av Kristiansands store oljebedrifter. Jeg hadde akkurat fortalt at jeg skulle studere fra høsten av, men at jeg gjerne ville jobbe fram til studiestart. Jeg hadde fantastiske kollegaer og en god jobb, i tillegg var jeg ute i god tid og det passet ut med den vanlige tre måneders kontrakten. Men sjefen hadde andre planer. Ikke i mangel på arbeid eller fordi jeg ikke gjorde jobben min, men fordi jeg ønsket å studere videre.

Fram til da hadde jeg gått på seks og tre måneders kontrakter i litt over ett år. En hverdag som ikke er ulik den mange allerede lever under og et system som blir stadig mer dominerende på norske arbeidsplasser. Jeg tipper at jeg ikke er den eneste som har blitt ringt opp dagen før kontrakten min gikk ut og blitt møtt med holdningen om at jeg jo selvfølgelig takker ja til enda en forlengelse. Det ville jo vært uhørt om jeg faktisk hadde gått og skaffet meg en annen jobb, selv om jeg ikke hadde hørt noe fra verken bedriften eller bemanningsbyrået jeg var ansatt i på forhånd. Fristelsen til å si nei bare på trass var stor, men regningene kommer uansett og kampen om de ledige stillingene er stor.

Når regjeringen nå gjør det enklere for bedrifter å ansette folk i midlertidige stillinger, er det en usikker hverdag som venter arbeidstakerne. Kontrakter på en, tre eller seks måneder, liten medbestemmelse på arbeidsplassen og sterke insentiver til å nikke og smile i stedet for å si ifra hvis noe er galt. I norsk arbeidsliv har retten til faste stillinger

vært hovedregelen. Faste stillinger har gitt den stabile inntektsutviklingen, muligheter til å ta opp boliglån, økt medbestemmelse og kompetanseutvikling. Faste stillinger betyr flere fagorganiserte og et mer seriøst arbeidsliv. Men det norske arbeidslivet er i ferd med å endre karakter. De grunnpilarene som har skapt det velferdssamfunnet vi i dag lever i, er i ferd med å rives ned.

Akkurat som lærerne nå streiker blant annet fordi de ikke vil være avhengige av å ha gode og fornuftige rektorer på hver enkelt skole for å få gjøre en god jobb, kan ikke vi godta å skulle være avhengige av at anstendige ledere er på rett plass til rett tid. Både ledere og rektorer er fanget av systemets logikk og logikken er profitt og budsjettbalanse over alle andre hensyn.

I Norge er 8 prosent av arbeidstakerne i dag ansatt i midlertidige stillinger, i Sverige 16 prosent, og på topp i OECD ligger Polen og Spania med 27 og 24 prosent. Hva gjelder organisering av arbeidslivet er ikke Polen og Spania land vi normalt ønsker å konkurrere med. Når statistikker samtidig viser at det er lettere å få fast jobb i Norge sammenlignet med Sverige - med dagens regelverk - blir det tydelig at det umulig kan være det som er regjeringens ledestjerne. En rapport fra OECD viser like fullt at når man åpner for flere midlertidige stillinger, blir det ikke flere stillinger totalt. Tvert imot blir flere av de faste stillingene midlertidige stillinger.

Et av argumentene som blir brukt, er at økt bruk av midlertidige stillinger skal gjøre det enklere for funksjonshemmede, ungdom og innvandrere å komme i jobb. Både arbeidstaker og arbeidsgiver får tilsynelatende sjansen til å teste hverandre ut og se om skoen passer ifølge regjeringen. Tvert imot dette, sier forbundsleder Arne Lein i Norges

Handikapforbund at regjeringen med de nye reglene «sender et indirekte signal til arbeidsgiverne om at de bør være forsiktige med å ansette funksjonshemmede, for du risikerer at det bare er bare plunder og heft med dem.» Lien påpeker videre at det er overgangen fra midlertidige stillinger til permanent, ordinær jobb som i virkeligheten er utfordringen. Om regjeringen ønsker å gjøre noe med problemene til funksjonshemmede er det viktigere å prioritere tilrettelegging, hjelpemidler og andre nødvendige tiltak, ifølge Lien. Dermed faller også et av de viktigste argumentene for regjeringens politikk.

Min egen erfaring som midlertidig ansatt endte på NAV, fram til jeg begynte å studere. Når den som tidligere hadde vært

leder av min avdeling og nå var leder for avdelingens nye leder, fikk høre hva som var sagt, ga hun klar beskjed om at det ikke var greit. Men akkurat som lærerne nå streiker blant annet fordi de ikke vil være avhengige av å ha gode og fornuftige rektorer på hver enkelt skole for å få gjøre en god jobb, kan ikke vi godta å skulle være avhengige av at anstendige ledere er på rett plass til rett tid. Både ledere og rektorer er fanget av systemets logikk og logikken er profitt og budsjettbalanse over alle andre hensyn. Jeg tror ikke at de fleste menneskene i Norge ønsker et slikt arbeidsliv. Jeg tror trygge arbeidsplasser, bedrifter som har og tar ansvar for sine ansatte, og et offentlig system som hjelper flest mulig i jobb er det Norge trenger. Logikken bak midlertidige stillinger er bruk og kast når det passer bedriften.

Lahlums løfterike litterære linjer lenket lydhøre lesehester

INGE SELÅS

En liten sammenfatning av Hans Olav Lahlums foredrag på Gran hovedbibliotek onsdag 12. februar 2014, ispedt enkelte egne vinklinger og refleksjoner

Denne kveldens foredragsholder er blitt betraktet som et multitalent, så ingen ble vel overrasket da han varslet at en bok med foredragets tittel kunne komme til å se dagens lys i 2017.

Siden Lahlum knyttet linjene helt tilbake til Det norske Selskabs etablering i København i 1782, lyver foredragets tittel noe. Poenget med å trekke fram Det norske Selskab, var snarere å vise mangelen på en norsk kulturelite før 1814 enn å framheve selskapets medlemmer og deres "norske" innsats. En hovedkampsak for dem var eget norsk universitet, hvilket ble oppfylt i 1811. Ellers dreide mye seg om drikk og tekstopplesing.

Noen kulturell åndselite fantes det knapt innenfor landets grenser før 1814. Landet hadde ingen adel og ingen storbyer, og det var få som hadde det overskuddet som skulle til for å befatte seg med teoretiske studier. Det var bondekulturen som var dominerende, og den var lite litterær. Altså var Norge en kulturelt etterhengende nasjon, og av de to store nyhetene i 1814, grunnloven og po-

teten, fikk poteten størst umiddelbar betydning.

Nasjonalstat og nasjonal patos

Lahlum karakteriserte tiden etter 1814 som en nasjonalpatosk tid, med den kjente kulturstriden mellom Johan Sebastian Welhaven og Henrik Wergeland som et høydepunkt. Mens Wergeland nok var den mest forutseende hva politikk angikk, argumenterte foredragsholderen for at Welhaven var en større dikter. Viktigere fornyere var nok imidlertid Wergelands søster Camilla og den ikke altfor kjente Maurits Hansen. Collett gav ut "Amtmandens døtre" tidlig på 1850-tallet, en kvinnesaksroman nesten tjue år før Georg Brandes holdt sine berømte foredrag om den samfunnsaktualiserende litteraturen. Collett fikk dessverre aldri tid til noen oppfølger; til det ble hun altfor okkupert av livets mer trivielle oppgaver.

Maurits Hansen er nevnt, blant annet fordi han brukte en retrospektiv teknikk i sine tekster. Dette var fornyende, og handlet om at forhold på nåtidsplanet hadde sin forklaring i fortiden. Langsomt ble disse

hemmelighetene tydeliggjort for leseren og handlingen utviklet seg på grunnlag av disse avsløringene. Dette er en teknikk vi kjenner fra kriminallitteraturen (som ifølge Lahlum ofte har vært sterkt og urettferdig undervurdert), der bakgrunnen for en forbrytelse avsløres skritt for skritt. Vi finner det samme i mange av Ibsens skuespill.

Siste del av 1800-tallet var nasjonalstatenes epoke. Det må kunne sies at Norge var langt framme nå det gjaldt demokrati. På Eidsvoll hadde den såkalte selvstendighetslinjen,

Av de to store nyhetene i 1814, grunnloven og poteten, fikk poteten størst umiddelbar betydning.

med Christian Magnus Falsen i spissen, seiret. Siden vi fikk en grunnlovsrevisjon og en unionsavtale med svenskene i november 1814, fikk for så vidt grev Wedel Jarlsberg rett i at en løsning med svenskene var det

uunngåelige utfallet. Samtidig kan ringen sies å være sluttet i 1905, da nordmennene gjorde som i mai 1814; valgte en dansk prins til konge.

De fire store

I andre halvdel av 1800-tallet opptrådte både nasjonale og radikale forfattere. Et nytt litterært selskap, innstiftet i 1859, omfattet blant andre Bjørnstjerne Bjørnson og

En aften i det Norske Selskab 1780, malt av Eilif Peterssen 1892. - Kopi

Henrik Ibsen. På 1870-, 1880- og 1890-tallet nådde norsk litteratur en topp, om enn ikke bredden var så stor. Vi snakker kanskje om rundt ti personer som utgjorde denne litterære spydspissen. Det navnet som skinner sterkest, i alle fall om en legger dagens aktualitet til grunn, er Henrik Ibsen. Han er tross alt tidenes nest mest sette dramatiker, bare slått av Shakespeare. Som en kuriositet kan det for eksempel nevnes at "En folkefiende" går for fulle hus i Mosambik for tiden (februar 2014). Så da Ibsen skrev "om hundre år er allting glemt", er det en sannhet med modifikasjoner. Men det vi kan si, er at det i dag bare er han av 1870-tallsdikterne som oppleves aktivt i en større skala – i alle fall om vi ser ut over skolestua.

Men av "de fire store" (Ibsen, Bjørnson, Kielland og Lie) var det faktisk Jonas Lie som solgte best i samtiden. Tidens tann har som nevnt tæret, men han er nok likevel en undervurdert forfatter. Han var for eksempel nyskapende når det gjaldt det fortellertekniske. I romanene lot han skjebner bringes sammen på et punkt i handlingen, noe som gjerne kalles kontrapunktiske romaner. Ellers omfattet produksjonen hans både liberale og konservative vinklinger.

En av de fremste romanene til Jonas Lie er "Livsslaven". Dette er en samfunnskritisk roman med adskillig psykologi og med en handling som har klare kriminalhistoriske innslag. Også Ibsens skuespill "Rosmersholm" kan langt på vei betraktes som en kriminalhistorie.

Den danske kritikeren Georg Brandes inspirerte våre store forfattere til å skrive samfunnskritisk. Alexander Kielland fant sin form i samfunnssatiren, og Brandes var begeistret for den elegante formen Stavangerdikteren behersket. Noen mener "Gift" er blant hans beste romaner. Det er en flengende kritikk av skolesystemet, som ikke bare latterliggjør forstokkede og fordummenede latinske puggerekker – men som viser hvordan systemet bryter ned ellers evnerike elever.

Vår fjerde forfatter i dette selskapet var Bjørnstjerne Bjørnson, mannen som fikk samtaler til å stilne når han steg over en dørstokk. Han var en svært markant samfunnsdebattant og humanist, og den av firkloveret som gjorde seg mest gjeldende i den offentlige debatten. Blant annet var han sterkt imot dødsstraff. Det hører også med til historien at han ble Riksmålsforbundets første leder. Slik sett var landsmålsforfatterne Aasmund Olafsson Vinje og Arne Garborg blant hans språkmotstandere. Men i likhet med Bjørnson hadde disse to forfatterne vinduet ut mot samfunnet og verden åpent. Arne Garborg skrev for eksempel "Bondestudentar", det tydeligste litterære

innlegget i by/land-diskusjonen mot slutten av 1800-tallet.

Før vi fortsetter inn på 1900-tallet må også Bergensforfatteren Amalie Skram nevnes. Det mektige romanverket "Hellemysrfolket" er kanskje det ypperste hun har skrevet, samtidig som det kan karakteriseres som "naturalismens siste skrik" – om vi da ser bort fra nyere, beslektet litteratur med røtter i USA, såkalt skittenrealisme.

Psykologien og det irrasjonelle

Også Knut Hamsun søkte å formidle hvilke verdier som kunne gå tapt om jordbrukskulturen ble forlatt, men han gjorde dette på sin måte. Det handlet om en ny type litteratur, som Hamsun stilte seg i spissen for her i landet. Psykologien og det irrasjonelle skulle fram i lyset. Det gjaldt å gi troverdige framstillinger av menneskenes indre sinnsliv. Inspirasjonen kom fra utlandet, blant andre fra den russiske forfatteren Fjodor Dostojevskij.

De fire store etter de fire store ble Knut Hamsun, Sigrid Undset, Olav Duun og Johan Falkberget. 1900-tallets første tiår kjennetegnes litterært av at flere undersjangre så dagens lys. Vi fikk lange episke romaner med etiske problemstillinger. 1907 ble et nøkkelår, for da debuterte de tre sistnevnte forfatterne. Disse nyrealistiske dikterne var ulike i både språk og tematisk vinkling. Mens Undset var riksmålsbruker, var Duun og Falkberget landsmålsforfattere, og de var opptatt av ulike samfunnsproblemer.

Sigrid Undset ble første norske kvinnelige vinner av nobels litteraturpris i 1928. Hun skrev idealistiske bøker med tematikk som skulle være oppbyggelig og ha form av etiske rettesnor. Budskapene hadde en konservativ karakter. Hun ble en alternativ stemme i tiden, og utover 1920-tallet ble hun stadig mer historisk orientert. Med romanserien om Kristin Lavransdatter nådde hun en karrieretopp. Mye handlet om å ta de rette moralske valgene og ikke krenke ekteskapet. Dessuten mente Undset at kvinner ikke burde prioritere egne ambisjoner, men ofre seg for mann og barn. Kjønne var forskjellige, framholdt hun. Samtidig faller hun inn i den realistiske linjen der det handlet om å ta parti med de svake og avsløre maktovergrep. Men helstøpte, moralske mennesker fikk du ikke uten visse etiske retningslinjer, mente hun.

Mens Undset kan kalles konservativ, ble Knut Hamsun en reaksjonær stemme i sin samtid. Med "Markens grøde" (1920), som er typisk i så måte, vant han Nobels litteraturpris. Dette er en tilbakeskuende roman som idylliserer bondelivet før industrialiseringen.

Johan Falkberget ble en av de ledende heimstaddikterne. Arbeidslivstradisjonen stod sentralt i hans forfatterskap. Vi skal tross alt huske på at det var et klassedelt samfunn nordmenn levde i etter 1905. Falkberget skrev romaner "sett nedenfra", fra grunnplanet – med synsvinklene lagt til miljøer og karakterer han kjente fra arbeidermiljøet på Røros.

Vår fjerde store dikter ved inngangen til 1900-tallet er Olav Duun. Han er kjent som aforismens (spissformuleringens) mester. Blant annet er han arkitekten for følgende formulering: "Jenter er som fyrstikker. Har dei ein gong vore tende, så er dei brende."

Fascister og antifascister

Da Sigrid Undset fikk Nobels litteraturpris i 1928, var det i overensstemmelse med komiteens konservative syn. Men det var mange stemmer i tiden som forlangte nye synsvinkler og et annet etisk og politisk fokus. Flere utålmodige forfattere som Rudolf Nilsen, Sigurd Hoel, Arnulf Øverland og Nordahl Grieg kan nevnes. Det ble med dette en økende polarisering innen det norske forfattermiljøet. Mens Knut Hamsun støttet nazismen, var for eksempel Nordahl Grieg tilhenger av Moskvaprosessene. Da den tyske demokraten og nazistkritikeren Carl von Ossietzky mottok Nobels fredspris i 1936, raste Knut Hamsun. Sigurd Hoel hadde derimot kalt Ossietzky for "den våkne samvittighet i Tysklands politiske liv", og også Sigrid Undset, Johan Falkberget og Olav Duun støttet tildelingen. I tillegg fikk vi en moralsk debatt, basert på kvinners selvstendighet og statusen til de som fødte såkalt "uekte" barn. Sigrid Undset moraliserte rundt ekteskapets ukrenkelighet, Arnulf Øverland hånet kristendommen og dens plass i skolen i sitt foredrag "Kristendommen, den tiende landeplage" og Sigurd Hoel gav ut romanen "Syndere i sommersonn" som skapte heftige moralske diskusjoner.

Foruten Knut Hamsun må følgende forfattere betraktes som fascistiske: Sven Elvestad (selv om det ikke er så tydelig i bøkene hans), Jonas Lie (barnebarn av "den store" Jonas Lie) og Øvre Richter Frich. En fellesnevner for disse forfatterne er den klare forakten for svakhet, og fortellerstemmen de tar i bruk kan i så måte lett oppleves som problematisk. Lie ble dømt som krigsforbryter etter krigen og Frich lar klare rasistiske holdninger komme til uttrykk i sine bøker.

Nordahl Grieg hadde også problematiske holdninger overfor antidemokratiske strømninger. Han hyllet sovjetssystemet og så ut til å stirre seg blind på den sovjetiske propagandaen. Med sin klare antifascistiske stemme har han likevel kommet ut på den rette siden, ikke minst fordi han engasjerte

De fire store etter de fire store: Sigrid Undset, Knut Hamsun, Johan Falkberget, Olav Duun.

seg så sterkt mot Franco-regimet i Spania og senere i den norske motstandskampen. Arnulf Øverland startet på sin side med et engasjement i den sosialistiske bevegelsen "Mot dag", men framstod etter krigen som dypt konservativ. En tydelig antinazistisk holdning ivaretok han imidlertid gjennom hele perioden.

"Triviell" og "seriøs" litteratur

Ofte blir den såkalte trivillitteraturen adskilt fra "den seriøse litteraturen". Rudolf Muus var for eksempel den mest leste norske forfatteren i mellomkrigstiden. Lahlum argumenterte videre for at krim kan oppfattes som en brobygger mellom trivillitteratur og seriøs litteratur, ikke minst etter hvert som "seriøse" forfattere som André Bjerke begynte å befatte seg med krim.

Mange av de første kriminalforfatterne var journalister, og slik sett veltrente språkbrukere innen ulike sjangre. Stein Rivertons (egentlig navn: Sven Elvestad) "Jernvognen" (1909) regnes som den store klassikeren innen norsk krim, men vi skal huske på at Maurits Hansen skrev det som kan passere som kriminalfortellinger allerede på 1840-tallet. "Mordet på maskinbygger Roolfen" (1839) betraktes av krimeskper Nils Nordberg som verdens første kriminalfortelling, men offisielt er det Edgar Allen Poes "Mordene i Rue Morgue" (1841) som tilegnes denne æren.

På 1930-tallet fikk Norge "en hardkokt stemme" innen krimsjangeren. Det tenkes på Arthur Omre, som skrev spennende historier i Hemingway-stil. "Smuglere" (1935) var delvis selvopplevd. Et annet stort navn

i denne perioden hva krim angår er Sigurd Christiansen. I "To levende og en død" fra 1931 skildres et postran og konsekvensene av det. Det må også legges til at Olav Duun har fått et ettermæle der krimlementer i diktningen hans ofte kommenteres.

I dag er det bare Ibsen av 1870-tallsdikterne som oppleves aktivt i en større skala – i alle fall om vi ser ut over skolestua.

Alle samfunnslag har ikke vært like flittige til å lese. Og selv om vi i dag har nådd et høydepunkt hva angår generell skolerung og utdanningsnivå, leses det ikke nødvendigvis mye i alle miljøer. Dessuten har den skjønnlitterære boken fått mange konkurranter. Hvis vi ser litt historisk på det og tenker de siste hundre årene; hvem er det da som fortsatt leses? Ifølge Lahlum faller blikket ned på to forfattere: Sigrid Undset og Knut Hamsun. Mange er nysgjerrige på Hamsun, både fordi han har rykte som en språkkunstner og fordi han var omfattet av en politisk skandale etter krigen med rettsak og landssviksdom.

Diktsamlinger leses i liten grad. Jan-Magnus Bruheim møtte en gang en kar på gaten som sa: "Jeg kjøpte diktsamlingen din i forrige uke." Bruheim svarte: "Jaså, var det deg, det." En gang fikk han også spørsmål om han vir-

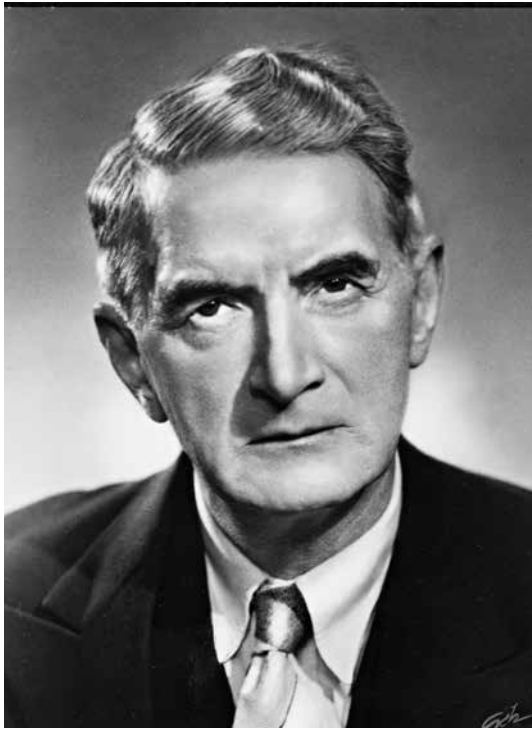
kelig kunne leve av denne diktningen. Dikteren repliserte: "Hittil har jeg i alle fall ikke dødd av det."

Mangfold og mylder

Det slående for litteraturen etter 1945 er mangfoldet. Nå oppstår det undersjangrer og et mylder av utprøvende, modernistiske uttrykk. Det blir lettere å velge femti navn enn fem når viktige diktere skal trekkes fram. Likevel får vi ingen nye norske nobelprisvinnere hva litteratur angår, så Bjørnson (1903), Hamsun (1920) og Undset (1928) står foreløpig som våre eneste vinnere. I 1974 fikk for første gang klare arbeiderdiktere prisen (Harry Martinson og Eyvind Johnson), men kritikken den gang gikk mer på at tildelerne igjen havnet på europeiske forfattere enn at forfatterne skrev dristig.

I Norge har den politiske diktningen stått sterkt, helt siden Georg Brandes introduserte problemromanen tidlig på 1870-tallet. Det å skrive samfunnsengasjert har blitt en tydelig tradisjon, og mange forfattere har bragt realistenes ideal om å skrive i sannhet og ta parti med de svake i samfunnet videre. Vi ser det ikke minst hos Jens Bjørneboe. Kanskje har ikke landet vårt hatt en mer moralsk og samfunnsopptatt forfatter?

André Bjerke var Bjørneboes fetter og en konservativ skikkelse i norsk etterkrigsdiktning, ikke minst språklig. Blant de mer radikale må Sigurd Evensmo og Aksel Sandemose betraktes. Men ellers var ikke den nærmeste etterkrigstiden tiden for de store kontroversene. Det handlet om enhet og samhold, som landsfaderen Einar Gerhardsen har skrevet om. "Før noen fikk kake,

skulle alle få brød,” har han billedlig uttalt. Sosialdemokratiets likhetsidealer stod sterkt, så også enhetsskolen. Bjørneboes kritikk av det sistnevnte kommer da heller ikke før i 1955, med den da oppsiktsvekkende romanen “Jonas”. Det kan sies at Bjørneboe tar historien om Kiellands lille Marius videre og viser at heller ikke en moderne enhetsskole makter å fange opp alle.

Ellers framstår på mange måter 1950-tallet som et konservativt tiår. Noen har kalt det de gamle menns tid. For eksempel styrte Konrad Adenauer i Tyskland.

Det er som tidligere nevnt ikke lett å nevne noen forfattere framfor andre. Men Tarjei Vesaas kan gjerne trekkes fram, siden diktningen hans ofte sies å være i verdensformat. Som bygdelivsdikter tok han over stafettpinnen etter Olav Duun. Ved siden av å ta opp allmennmenneskelige temaer, kombinerte han nynorsk med en dialekt nær stil som gav særpreg.

Det fantes også dem som utfordret etablerte sannheter. Bjørneboe er nevnt som en av de fremste eksponentene. Både han og Agnar Mykle tok dessuten et oppgjør med sedeligheten. Og adskillige tiår etter at Christiania-bohemen hadde herjet, havnet både Mykles “Sangen om den røde rubin” og Bjørneboes “Uten en tråd” i rettssystemet.

På 1960-tallet oppstod en ny sosialrealistisk bølge. Jon Michelet og Dag Solstad var toneangivende forfattere, knyttet til ML-bevegelsen. Denne understrømmen fikk større kulturell betydning enn politisk, og i boken

om Gymnaslærer Pedersen betrakter Solstad denne tiden med selvironisk skråblikk.

Det slående for litteraturen etter 1945 er mangfoldet. Det blir lettere å velge femti navn enn fem når viktige diktere skal trekkes fram.

Om hundrede år er allting glemt?

Hvis vi ser på den moderne norske krimsjangeren, har Gerd Nyquist fått status som selveste krimdronningen – selv om hun bare skrev to krimbøker. Lahlum framhevet moderne krim, i Sjöwall & Wahlöö-tradisjonen, og mente at den evner å ta opp samfunnsaktuelle perspektiver som folk flest er opptatt av. Mange undersjangerer kan riktignok sies å gjøre seg gjeldende, men det er særlig denne samfunnsengasjerte, hardkokte politiromanen som får lesere. Jo Nesbøs romaner selger godt og framstår som spektakulære spenningsromaner, som i beste Georg Brandes-stil avslører dobbeltmoral og maktmisbruk av ulikt slag. Det er verdt å merke seg at mange mennesker som ellers ikke leser bøker, leser nettopp Nesbø. Harry Hole framstår som en handlingens mann og har mange likhetstrekk med maskuline helter som James Bond og Bruce Willis sine karakterer. Samtidig er han ikke mer macho

enn at også kvinner leser om ham.

Kan vi med gode porsjoner ærlighet påstå at norsk litteratur befinner seg i verdenstoppen på samme måte som på 1870-tallet? Hvilke forfattere leser vi fortsatt om hundre år? Et navn som Jon Fosse melder seg. Hans skuespill oppføres verden over, men noen norsk publikumsvinner er han ikke. Videre skrev Jostein Gaarder den meget prisbelønte “Sofies verden”, men han har ikke klart å følge opp denne enorme suksessen. Karl Ove Knausgård har skrevet den biografiske seksbinds-romanen “Min kamp”, en velskrevet men omdiskutert romanrekke. Løsningen hans viser dessuten at grensene for hva som skrives skjønnlitterært er blitt svært flytende. Det meste er tillatt i dag, og det skal veldig mye til før vi får nye rettssaker på grunn av bokutgivelser.

Bøker selges i dag til og med i dagligvarebutikker. De er billige fordi de ikke har harde, påkostede omslag og fordi de trykkes i store opplag. Og de leses på tog og i buss, også i form av lydbøker. Tilgjengeligheten er med andre ord på topp, og bibliotekene tilbyr rikholdige utlånsavdelinger. Det samlede volumet stiger og stiger, og romaner på under 600 sider karakteriseres iblant for pinglromaner. Nordmenn, islendinger og finner er de folkeslagene i verden som leser flest bøker, målt etter folketallet. Så kanskje er det ingen grunn til å være pessimistisk på den skjønnlitterære bokens vegne, i alle fall ikke i den to hundre år unge nasjonen Norge?

Glimt frå amerikansk venstreside

AV KJELL UNDERLID

Ei generell vurdering av amerikansk venstreside

Den amerikanske venstresida har nokre særtrekk i forhold til den europeiske.

Det var først og fremst immigrantar som tok med seg marxistisk tankegang over til USA, særleg like før og etter overgangen til det 20. århundre. Det kunne vere immigrantar frå Skandinavia, sentral- og søreuropea og austeuropea; i mindre grad frå Asia. Mange var av jødisk opphav. I nyare tid har radikale frå Latin-Amerika teke med seg politisk tankegods derifrå til USA. Den etniske dimensjonen har spelt ei større rolle på venstresida i USA enn mange andre stader.

Det er spesielt å operere som venstreorientert i eit så gjennomført kapitalistisk samfunn som USA: dette er i hjartet av verdskapitalismen og verdsimperialismen. I USA er det eit kolossalt trykk i retning av å akseptere kapitalismen som noko nærast naturgjeve som vil eksistere i all framtid. Og individualismen står uvanleg sterkt her. Undertrykkinga av venstreorienterte har dessutan vore ekstra hard i USA (jf. mccarthyismen), trass i formelt borgarleg demokrati.

Den amerikanske venstresida har i hovudsak vore veikare enn i Europa. Ho har i mindre grad vunne klangbotn i folkedjupet. Dette kan verke paradoksalt, for klasseskilja er enorme i USA, og det finst ikkje nokon velferdsstat, som i Skandinavia. På den andre sida manglar dei den gamle adelen. Dette er kanskje noko av forklaringa på at amerikanarar verkar så folkelege på oss, beint fram «tjomslege» og usnobbete – men til gjengjeld ikkje lite overflatiske (vil mange meine).

Dessutan er valsystemet slik i USA at det er vanskelegare for mindre parti å vinne fotfeste i folkevalde organ enn i mange andre land. I så måte minnar USA om Storbritannia. Det er blitt sagt at USA har eitt stort parti med to fløyar – republikanarane og demokratane. Altså eit eittpartisystem – i praksis.

Syndikalistiske straumdrag har vore meir dominerande i USA enn i Europa, gjerne med anarkistiske islett (anarkosyndikalisme). Men hovudskilnaden er vel helst at sosialdemokratiet aldri har slått rot i USA: landet manglar praktisk talt eit parti som det norske DNA, med medlemskap i Sosialistinternasjonalen.

Men elles finn vi dei same straumdraga på amerikansk venstreside som i Europa: venstresosialistar, anarkistar, syndikalistar, maoistar, «moskvakommunistar». Maoismen kom med studentopprøret på 1960- og 1970-talet, men er i dag nesten heilt borte i USA.

I USA som elles i verda har mange venstrerørslar vore i konflikt med kvarandre og vore merkt av indre konflikter, fraksjonering og splitting. Med Socialist Party USA og Committees of Correspondence for Democracy and Socialism vert det opna opp for meir romslege venstregrupperingar som ser ut til å handtere slike motseiingar på ein meir fruktbar måte.

Eg har valt å ta for meg tre retningar på den amerikanske venstresida, helst sett i eit historisk perspektiv: maoisme, trotskisme og det «tradisjonelle» amerikanske kommunistpartiet. Dette er ikkje heile den amerikanske venstresida, men det somme vil

kalle «ytte venstre» i USA. Felles for desse grupperingane er at dei alle reknar seg som marxistiske og kommunistiske. Organisasjonar som Industrial Workers of the World (IWW), Socialist Party of America, Green Party i USA, Committees of Correspondence for Democracy and Socialism, Occupy Wall Street og andre er anten ikkje omtala eller berre nemnde i forbifarten. Denne mosaikken er såleis breiare enn det som er omtala her, og det finst fleire mogelege glimt frå amerikansk venstreside. Dette får vi heller komme tilbake til ved eit seinare høve.

Amerikansk maoisme

Maoistpartiet i USA heiter Revolutionary Communist Party, USA (RCP, USA). Det er eit såkalla ml-parti, og er praktisk talt det einaste som finst i landet. I alle fall er det det desidert største og mest aktive. RCP vart skipa i 1975, og var eit ektefødd barn av studentopprøret og motstanden mot Vietnamkrigen. Det vaks ut av «the New Left», men rekrutterte også nokre utbrytarar frå det amerikanske kommunistpartiet CPUSA. Desse tok Kina sitt parti i rivaliseringa mellom Peking og Moskva.

Partiet har vore aktivt i antikrigsarbeid og i antirasistisk arbeid, og markerte seg mellom anna i forsvar for fleire farga, kjende aktivistar (men ikkje for Angela Davis, som lenge sokna til CPUSA). Partiet er også kjend for nokre spektakulære aksjonar som vekte oppsikt i USA (flaggheising i situasjonar som vart vurderte som upassande av styresmaktene, brenning av det amerikanske flagget o.a.). Partiet har også teke del i valdelege aksjonar. Eit medlem vart skoten i samband med slik verksemd. Som følge av slik aktivitet, eller påstått aktivitet, måtte leiaren, Bob Avakian, rømme til Europa i 1992, der han tok del i oppbygging av tilsvarande parti. Avakian vende attende til USA etter mange års fråver, og overtok som partileiar. Partiet har blitt skulda for personkultus kring Avakian.

www.greatmomentsinleftism.blogspot.com

RCP er medlem av den internasjonale mao-istrørsla Revolutionary Internationalist Movement (RIM). RIM har medlemsparti i eit par dusin land, til dømes Afghanistan og Italia. Det filippinske og det nepalske maoistpartiet er dei mest kjende, i tillegg til Perus Kommunistiske Parti – Lysende Sti. Sistnemnde er kjent for å ha brukt nokså ekstreme midlar i kampen for å vinne makt og innverknad i Peru, og er blitt hardt forfulgt. Dei fleste av medlemsorganisasjonane i RIM er asiatiske, det er smått med europeiske, søramerikanske og afrikanske medlemsorganisasjonar.

Som andre små grupperingar på venstresida i USA (og i andre land), har det vore indre rivingar i partiet og avskallingar.

RCP meiner at Kina slo inn på ein kapitalistisk veg under Deng Xiaoping, og har støtt meint at Sovjetunionen forlet sosialismen etter Stalin. Stalin har ei høg stjerne i partiet, men vert også kritisert.

RCP er i dag svakt, ein stad på Internett står det at partiet berre har nokre hundre medlemmer, og det er ikkje mykje i USA. Men kva som er rett og feil her er vanskeleg å vite. Det kan jo vere at partiet har eit omland av sympatisørar, og at dei få medlemmene har gjort seg sterkare gjeldande i samfunnslivet enn antalet skulle tilseie, til dømes i samband med mobilisering mot amerikansk krigspolitikk.

Partiet har kalla George W. Bush ein kristen fascist og avviser bestemt å delta i amerikanske val. RCP har vore hard i kritikken av andre venstreparti, og har hatt vanskar med å samarbeide med desse. Andre på amerikansk venstreside har skulda partiet for å vere sektærisk. Partiet skulda lenge Sovjetunionen og liknande land for å vere statiskapitalistiske og sosialfascistiske, og har vel framleis ei uforsonleg holdning til Cuba. Dei har lege i strid med amerikanske trotskistar,

som er mindre dogmatisk i slike spørsmål og som er relativt sympatisk innstilte til Cuba. RCP har aldri vore glade i trotskistane si nemning «degenererte arbeidarstatar». I motsetning til andre venstreparti i USA, har dei unnlate å arbeide i og for breie frontar, som Jesse Jackson sin regnbogeallianse. Og dei vil ikkje ha noko med venstre-demokrat i Det demokratiske partiet å gjere. I den seinare tid har partileiaren, Avakian, likevel kritisert dogmatismen i partiet, og har lagt vekt på at det er nødvendig å tenkje nytt og å lære i politisk strid.

RCP gjev ut avisa Revolution (tidlegare Revolutionary Worker) og driv også med bokutgjevingar. Dei driv også nokre bokbutikker. I den seinare tid har RCP lagt vekt på å vinne oppslutning blant militante farga og fattigfolk i innvandramiljø.

Trotskisme i USA

Også trotskistar har prega, og pregar enno, den amerikanske venstresida. Dette er eit vanskeleg tema å skrive om, for trotskistar har gjerne flisa seg opp i mindre grupperingar. Eg har valt å innrette omtalen av amerikansk trotskisme mot partiet Socialist Workers Party (USA), forkorta SWP.

SWP er kjend på den radikale amerikanske venstresida som det største og mest aktive trotskistpartiet i landet. Det har vore aktivt på amerikansk venstreside i siste halvparten av det 20. århundre og fram til i dag. Frå siste del av 1980-talet har søsterparti kring om i verda gjerne kalla seg Communist League – kommunistligaen.

SWP har hatt sitt fotfeste blant industriarbeidarar. Dei støtta her opp om fagorgani-

sering, streikearbeid o.a. Elles arbeider dei mykje med å støtte opp om forlaget Pathfinder Press. På dette forlaget vert det gjeve ut litteratur av/om Lenin, Trotsky, Malcolm X, Che Guevara o.a.

Partiet har vore knytt til Den 4. internasjonale mesteparten av tida. Men i 1990 braut dei ut av denne internasjonale organisasjonen. Ofte vert dei omtalt som The Pathfinder Tendency.

Under den kalde krigen sprikte SWP også i mange retningar. Somme forsvarte Mao Zedong i Kina, andre meinte at det var rett å slå ned det ungarske opprøret i 1956.

SWP vart grunnlagt i 1938, og reknar seg som ein arvtakar etter det tidlegare Communist League of America (CLA). CLA braut ut frå det amerikanske kommunistpartiet (CPUSA) i 1928. Dei støtta Trotsky i striden med Stalin. Partiet hadde her eit mellomspele med ymse samarbeidsprosjekt og stridar med andre parti og grupperingar. Prosessen enda med at SWP vart skipa.

Den mest kjende leiaren i SWP er James Patrick Cannon, som kom frå Industrial Workers of the World (IWW). IWW hadde masseopplutning i dei første tiåra av forrige århundre, og er framleis aktiv i USA og nokre andre land, men no med ein sterkt redusert medlemsmasse. IWW er kanskje ikkje så lett å plassere ideologisk, men kan vel helst plasserast i den syndikalistiske leiren.

I 1940 oppsto det ei alvorleg splitting i SWP kring ymse teoretiske spørsmål. Seinare kom det fleire splittingar. Det har vore ei parti i indre strid. Striden i 1940 galdt vurdering av Sovjetunionen sin karakter og Finlands-spørsmålet. Somme meinte, som Trotsky, at Sovjetunionen var ein degenerert arbeidarstat, andre gjekk etter kvart lengre

CPUSA i Connecticut

og kalla samfunnssystemet der statskapitalisme. Striden galdt også demokratisk sentralisme, altså den leninistiske partimodelen. Denne striden kosta SWP 40 prosent av medlemmene og heile ungdomsforbundet.

SWP meinte at USA skulle halde seg utanfor 2. verdskrig, avdi dei såg dette som ein imperialistisk krig mellom stormaktene. Eit uforståeleg standpunkt i dag!

Under den kalde krigen sprikte partiet også i mange retningar. Somme forsvarte Mao Zedong i Kina, andre meinte at det var rett å slå ned det ungarske opprøret i 1956. Trotskyisten Sam Marcy tala om ein «global klassekrig».

Medlemsmassen min-ka, og vart etter kvart nokså tilårskommen. Eit vendepunkt kom med den kubanske revolusjonen i 1959, som SWP støtta, mellom anna ved å etablere støttekomitear. Partiet begynte igjen å rekruttere ungdom. Denne tendensen vart styrkt under studentopprøret på 1960- og -70-talet, der SWP var aktive.

Det var likevel motstand mot Cuba-lina i partiet, og eit mindretal såg på Cuba som ein «deformert arbeidarstat». Fleirtallet meinte likevel at Cuba var annleis enn Sovjetunionen og dei austeuropeiske landa. Pro-Cuba-lina vart styrkt i åra framover.

1970-talet var prega av ei rekke ulike tendensar i partiet. I desse åra skjedde det også ein sjølvproletariseringskampanje, mange forlet akademiske stillingar for å arbeide i industrien. Men det var også opposisjon mot dette.

Mykje av stridane galdt kor ortodokse ein skulle vere i forhold til Trotsky si lære. Til dømes meinte Jack Barnes at Trotsky sin tese om den permanente revolusjon burde forkastast. Og han argumenterte for ein fasestrategi på vegen mot kommunismen. SWP sytte for at mange av Trotsky sine verk vart omsett til engelsk.

SWP har stilt opp i amerikanske val frå 1948, og stilte også i 2008. Det høgste antalet røyster fekk partiet i 1976, dei fekk 90 986 røyster. I år 2000 fekk partiet 7 378 røyster.

Partiet legg vel i dag hovudvekta på teoretisk arbeid. SWP gjev ut Militant Forum og bladet The Militant. Partiet har framleis aktivistar i

mange fagforeiningar, men er mindre aktive i politiske rørsler som fredsrørsla, samanlikna med tidlegare.

Det var ikkje lett å gje noko samanhengande bilete av av dette partiet og den amerikanske trotskistrørsla, som ser ut til å ha lege i indre strid heile tida. Det er ikkje enkelt å få oversyn over dei ulike utbrytargrubbene og dei ulike tendensane i partiet. Det som sameiner dei og bind dei saman er antistalinismen.

Det amerikanske kommunistpartiet – CPUSA

I ein omtale av amerikansk venstreside kjem vi ikkje utanom det amerikanske kommunistpartiet – CPUSA. Det ligg liksom ein eigen aura over dette partiet – medlem av kommunistpartiet i USA! Vi kjenner jo til dette frå ymse filmar og bøker, særleg frå McCarthy-tida. I John Steinbecks bok, *In*

Dubious Battle, tek han for seg kommunistar som organiserte fattige fruktplukkarar i California i 1930-åra. Boka vart kritisert av antikommunistar for at desse vart portrettert på ein positiv måte, medlemmer av CPUSA var likevel kritiske til at dei vart framstilte som uansvarlege oppviglarar. Steinbeck, nobelprisvinnar i litteratur, hørde elles til dei mange som McCarthy var på jakt etter, men utan å «få» noko på han. Men fleire prominente amerikanske statsborgarar har anten vore medlemmer av partiet, eller vore sympatisørar. Angela Davis er vel ein av dei mest kjende. Nyleg kom det fram at forfattaren Ernest Hemingway hadde donert pengar til CPUSA i løynd.

Det er vanskeleg å skrive kort om CPUSA, partiet si historie er jo i høg grad samanfalle med den internasjonale kommunistrørsla. CPUSA er eit marxist-leninistisk parti som vart skipa i 1919, to år etter den russiske revolusjonen. I første halvdel av det 20. århundre spelte CPUSA ei avgjerande rolle i amerikansk arbeidarrørsla, helst i 1920-åra. Partiet organiserte arbeidsfolk, var aktive i fredsrørsla og kjempa mot rasisisme.

Frå 1950-åra og utover vart partiet likevel alvorleg svekt som følgje av intens forfølgjing. Den kalde krigen spelte her ei avgjerande rolle. Det vart piska opp ei antikommunistisk stemning i det amerikanske folket, og mange progressive rørsler vart opptekne av å halde kommunistane på avstand.

Det første partiet i USA som gjekk inn for eit sosialistisk samfunn var Socialist Labor Party, som vart etablert som ein marxistisk organisasjon i 1890. I 1921 inviterte Lenin venstrefløyen i dette partiet til å slutte seg til Komintern. Eit fleirtal slutta seg også til dette, men vedtaket vart motarbeidd av leiarane i partiet. Mange av medlemmene

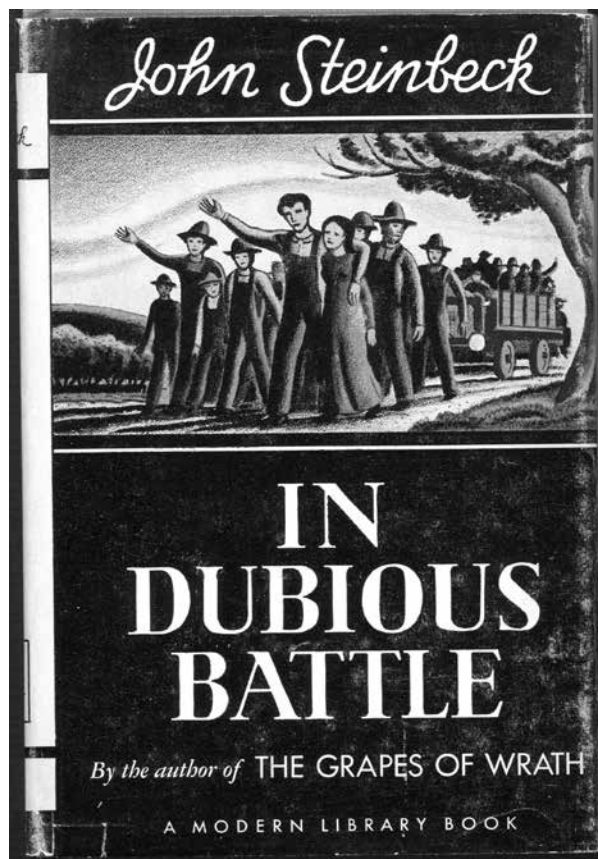
gjeikk då over til CPUSA. Men samstundes vart det skipa eit anna kommunistparti av utbrytarar frå Socialist Labor Party som vart kalla Communist Labor Party. Men etter «direktiv» frå Komintern vart dei to kommunistpartia slått saman i 1921.

Heilt frå første stund vart CPUSA hardt forfølgd av styresmaktene, mccarthyismen var såleis ikkje noko nytt fenomen. Amerikanarane lanserte uttrykket «the Red Scare». Partiet måtte derfor i stor grad operere som eit «undergrunnsparti». Men partiet var heile tida aktivt og spreidde marxistiske idear i USA.

I åra frå 1923 til 1929 var det harde interne stridar i partiet. Det var til dømes konflikhtar mellom «innfødde» arbeidarar og immigrantar. Det var strid om forholdet til The Progressive Party og bonderørslar. Det oppsto ein venstrefløy, og strid om korleis ein skulle stille seg til Trotsky si line, og Bukarin versus Stalin.

I perioden frå 1928 til 1935 slo CPUSA inn på Stalin si line, og andre på venstresida vart definerte som sosialfascistar. Men dette slo dårleg an blant amerikanske kommunistar, medlemstalet fall frå 24 000 i 1928 til 6 000 i 1932. Opposisjonen braut ut, under leiarskap av James P. Cannon, som skipa Communist League of America og gav ut bladet The Militant. Dette var ei trotskistisk utbrytargruppe som seinare skulle slutte seg til den 4. internasjonale. CPUSA tok i denne perioden til å organisere arbeidarar utanfor den offisielle fagrørsla (AFL), noko som var eit brot med den tidlegare lina til partiet. På denne tid var det Bill Foster som var leiar av partiet. Han kan vel karakteriserast som ein kommunistisk «hardliner», i motsetning til den meir kontroversielle leiaren Earl Russel Browder som seinare forlet partiet. Lenge var «browderism» eit skjellsord i kommunistrørsla.

Under den store depresjonen i USA la CPUSA stor vekt på å organisere og rekruttere arbeidslause. Partiet kjempa også for arbeidsfolk sine dagsaktuelle krav. CPUSA rekrutterte mange misnøgde medlemmer frå

I John Steinbecks bok, In Dubious Battle, tek han for seg kommunistar som organiserte fattige fruktplukkarar i California i 1930-åra. Boka vart kritisert av antikommunistar for at desse vart portrettert på ein positiv måte, medlemmer av CPUSA var likevel kritiske til at dei vart framstilte som uansvarlege oppviglarar.

Socialist Party, og rekrutterte også mange afro-amerikanarar, som skulle bli sentrale forkjemparar for farga sine rettar (til dømes Harry Haywood).

I åra 1935 – 1939 kom folkefrontpolitikken, inspirert av nyorienteringa i Komintern og Franklin D. Roosevelt sin New Deal-politikk. Frå då av støtta CPUSA opp om demokratane sin reformpolitikk, samstundes som partiet også kjempa for sine egne saker.

I internasjonalt solidaritetsarbeid støtta CPUSA opp om den spanske republikken i kamp mot fascistane der. I denne tida var CPUSA populært også blant intellektuelle og kunstnarar i USA.

Generelt var dette ein vekstperiode for partiet. I 1938 hadde partiet 75 000 medlemmer. Men Molotov-Ribbentrop-pakta (ikkjeåtaktsavtalen mellom Tyskland og Sovjetunionen) førte til medlemstap, amerikanske kommunistar forsto seg ikkje på dette, sterkt antifascistiske og antinazistiske som dei var. CPUSA klandra Churchill og Roosevelt for å hisse til krig mot Tyskland, og dette fall mange medlemmer tungt for brystet. Under andre verdskrig sto CPUSA sjølvstøtt for ei fast line mot Tyskland og nazismen, og heldt fram med arbeidet i fagrørsla.

Partiet var populært like etter andre verdskrig, som i mange andre land, men det tok ikkje mange år før den kalde krigen sette inn, og beinhard antikommunisme, no i form av McCarthy si heksejakt på kommunistar. Dette er jo velkjent for dei fleste. Det var vel først og fremst i desse åra at CPUSA vart knekt som leiande kraft på venstresida og i den radikale fagrørsla i USA.

Etter kvart overtok den finskætta stålarbeidaren og fagforeiningsaktivisten Gus Hall leiarskapen i partiet. Han var nokså ortodoks, og slo hardt ned på både venstre- og høgreavvikarar. Men partiet skrumpa inn, og i 1984 slutta CPUSA å stille opp med ein nasjonal presidentkandidat i val. Men partiet stilte framleis opp i lokale val.

I 1990-åra har partiet helst rekruttert fattige farga og spanskalande. Partiet har markert seg voldsomt mot det republikanske partiet, som vert omtalt som ultrahøgre og jamvel fascistisk. CPUSA støttar derimot demokratane i mangt og mykje, og støttar dei til dels i val avdi dei meiner at dei er det minste av to vonde.

Men generelt er det mykje ideologisk forvirring i partiet. I ein artikkel i det teoretiske tidsskriftet deira for nokre år sidan, vart Kina Kommunistiske Parti si nyorientering mot kapitalisme støtta.

CPUSAs tidlegare leiar, Sam Webb, omtalar partiet som demokratisk, antirasistisk og antisexistisk, og understrekar at vegen til amerikansk sosialisme lyt gå gjennom røysetetelen. Han går inn for ein fredeleg overgang til sosialismen, men forsvarer sjølvstøtt

Angela Davis, tidlegare leiar i CPUSA saman med DDRs Erich Honnecker i 1972
Foto - Wikipedia

den revolusjonære kampen for sosialismen. Webb støttar også ein veg til kommunismen som lyt gå gjennom fleire stadier. Webb framheld vidare at marknaden har ein opplagt plass i ein sosialistisk økonomi. Dette er nye tonar.

I 2007 vart CPUSAs arkiv, til saman 12 000 kartongar, overlevert til New York University sitt bibliotek. Ingenting å løyne!

CPUSA har vore tungt inne i fleire folkelige sosiale rørsler i USA, først og fremst fagrørsla sjølvsagt. Men partiet har også vore aktivt i afroamerikanarane sin kamp,

i borgarrettsrørsla og fredsrørsla. Mange av medlemmene har vore farga, som Angela Davis (som seinare forlet partiet). Ei rekke kjende artistar og kulturpersonlegdommar har vore med i partiet, mest kjend er vel songarane Paul Robeson og Pete Seeger (som seinare følgde Angela Davis over i Committees of Correspondence for Democracy and Socialism). CPUSA har protestert mot USA sine mange krigar utanlands, til dømes i Vietnam, Nicaragua, Grenada og Irak.

CPUSA tek sterkt avstand frå terrorisme. Partiet støttar sjølvsagt Cuba og dei nye progressive regima i Sør-Amerika.

Kva med CPUSA i dag? Partiet stiller ikkje lenger presidentkandidat, og har nokså liten innverknad i fagrørsla og i dei sosiale rørslene – med partiet si allmenne sveking. Partiet har arbeidd under særst harde vilkår, og har opplevd ei rekke splittingar og «nedturar». Til dømes braut Angela Davis som nemnt ut og skipa Committees of Correspondence for Democracy and Socialism. Og samanbrotet i realsosialismen var nok endå tyngre å fordøye i CPUSA enn i mange andre kommunistparti.

Partiet gjev likevel framleis ut People's Weekly World og det teoretiske tidsskriftet Political Affairs Magazine. Sistnemnde held eit høgt teoretisk nivå.

Forfatter: Stein Buan
Forlag: Steinbrøttet Forlag
173s., heft, kr 250,-

Slikt å gjøre, slikt å føre (med Jonas Gahr Støre)

«Slikt å gjøre, slikt å føre» handler om arbeiderbevegelsen, før, nå og (kanskje) i framtida. Åssen kan avstanden mellom topp og bunn ha blitt så stor? Ingen tillitsvalgt på grunnplanet bør la boka være ulest.

Selges i kommisjon hos:

www.marxist.no
post@marxistforlag.no

**marxist
forlag**

Partiet sitt mål er realisering av eit fritt, fredeleg og framgangsrikt samfunn, fri for utbytting, rasisme, sexisme og homofobi, der alle menneske skal ha høve til å utvikle sitt beste potensiale. Og slike mål går jo ikkje ut på dato. Men medlemsmassen er framleis i stor grad «Gus Hall-folk», som er merkt av eit tid som no er svunnen. Men det skjer ei varsam fornying av partiet. Sam Webb opplyser at CPUSA framleis har 15 000 medlemmer. Etter alt det partiet har vore igjennom, er dette ikkje så verst. Men i det folkerike USA vert ikkje dette mykje målt i relative tal, om ein til dømes reknar om til norske forhold. Likevel får ein eit inntrykk av at det framleis er tale om eit landsdekkande parti.

Alexis Tsipras og Pablo Iglesias
Foto Fanis Xouryas flickr.com

Latin-Amerikansk vår i Sør-Europa

Siden den radikale presidenten Hugo Chavez tok over regjeringsmakten i Venezuela i 1999, har flere land i Latin-Amerika stått for en sosialistisk politikk. Gjennom grunnleggende reformtiltak, har man redusert forskjellene mellom fattig og rik, sørget for bedre velferdsordninger og jobbet for økt uavhengighet og demokrati.

Etter finanskrisen brøt ut i Europa i 2008, har fattigdommen, arbeidsløsheten og flere lands gjeld økt sterkt. Dette gjelder særlig i Sør-Europa, hvor nye venstresidepartier nå vokser fram. Misnøyen med EUs, og den såkalte Troikaens nedskjærings- og tilbakebetalingskrav til Hellas, førte til Syrizas valgskred. Nå kan spanske Podemos bli det neste systemkritiske partiet som ryster Europa og EU, slik Chavez rystet USA. Latin-Amerikagruppen i Bergen mener Syrizas og Podemos suksess kan ses i sammenheng de sosialistiske regjeringene i land som Venezuela, Bolivia og Ecuador.

Slik som land i USAs bakgård, har den greske og spanske befolkningen sett seg lei av overstyring og arroganse fra Troikaen og særlig Tysklands regjering. Derfor har folk gått til dem som har lovet forandring. Mens nevnte latin-amerikanske land har nasjonalisert viktig industri og infrastruktur, har nå Syriza blant annet stoppet privatiseringen av greske havner. Dessuten er human-

itær innsats gjennom gratis strøm til fattige, medisiner og mat, samt nye skattekrav mot overklassen, en av hovedprioritetene. På lik linje som Venezuela har økt statens inntekter til folks beste, vil Hellas gjøre det samme og ikke slik forgjengeren gjorde, ved å prioritere gjeldsnedbetaling til fortrinnsvis tyske storbanker og den tyske staten, som har kjøpt opp privat gjeld.

Podemos har Syriza, men også den latin-amerikanske venstresuksessen som forbilde. Og flere i Podemos-ledelsen har vært i Latin-Amerika for å lære og bli inspirert. Den taleføre og karismatiske lederen Pablo Iglesias, har sågar blitt kalt Spanias Chavez. Partiet som først ble etablert i 2014, har en sterk grasrotaktivitet og vokste fram fra protestbevegelsen Los indignados ("de indignerte/sinte"). Nå er partiet størst på flere målinger og kan vinne i parlamentsvalget i november. Håpet om folkelig demokrati og suverenitet opp mot elitens og de mektige landenes makt, ligger til grunn for det som kan bli en latin-amerikansk vår i Sør-Europa. Latin-Amerikagruppen i Bergen håper gnisten som ble tent i det greske valget også gir fornyet interesse for endringsprosessene i Latin-Amerika. Lykke til Syriza, lykke til Podemos!

Årsmøtet i Latin-Amerikagruppen i Bergen
V/ Thorleif Berthelsen

Marxistisk Forum

Marxistisk Forum er en partipolitisk uavhengig organisasjon og medlemskap i andre politiske organisasjoner står enhver fritt.

Forumet bygger på marxistisk teori og har som formål å spre opplysning om marxismen. Det vil også etter evne bidra til marxismen fornyelse og videreutvikling.

Forumet anerkjenner ingen dogmer i marxismen. Det er naturlig at det finnes og oppstår ulike meninger om marxistiske teorier og handlingsmønstre. Slike divergenser må finne sine naturlige løsninger gjennom diskusjon forskning og erfaringer.

Vi anser alle mennesker som likeverdige og går inn for at alle skal gis like muligheter. Derfor går vi imot meningsundertrykkelse, det være seg religiøs og etnisk undertrykkelse, eller undertrykkelse på grunnlag av kjønn. Vi vil virke for at det enkelte menneske skal ha størst mulig innflytelse på sitt eget liv og utvikling allerede i vårt nåværende samfunn. «Det enkelte menneskes frihet er en forutsetning for alles frihet» (Karl Marx)

Marxistisk Forum verdsetter dialog med folk som tenker annerledes, og er positiv til samarbeid med andre om oppgaver av felles interesse.

Marxistisk Forum ble grunnlagt i 1967. Forumet samarbeider i Norge med bevegelsen for sosialisme og Marxist forlag.

Rolf Dahl

- et livslangt virke for enhet, fred, avspenning, nedrustning, samarbeid og rettferd

AV KNUT VIDAR PAULSEN

LEDER I NORDAHL GRIEG FREDSFOND

Rolf Dahls fagbakgrunn var kopper- og blikkenslager. Han hadde 50 år bak seg som tillitsvalgt i fagbevegelsen.

Rolfs politiske engasjement våknet under krigen. Han ble medlem av Norges Kommunistisk Ungdomsforbund (NKU) den 21. desember 1946, i en alder av 16 år. NKU på Lørenskog var den gang en masseungdomsbevegelse med 160 medlemmer.

Rolf meldte seg inn i Norges Kommunistiske Parti (NKP) etter Kråkerøytalen til Einar Gerhardsen i 1948. Ikke på grunn av talen, men heller på tross av den, som han uttrykte det.

Gerhardsens tale skapte et helt annet politisk klima i det norske samfunnet. Den nasjonale linjen for væpnet nøytralitet og fred ble forlatt. Avspenning, nedrustning og samarbeid mellom øst og vest uten atomvåpen og militære blokker ble sett på som en fare for Norges frihet og demokrati!

Kartlegging og overvåkning av annerledes tenkende ble intensivert. Dette rammet kommunistene, mens også den tradisjonelle fredsbevegelse. Dette gjaldt i særdeleshet Internasjonal Kvinneliga for Fred og Frihet, IKFF, som i år fyller 100 år.

Rolf Dahls mappe fra Overvåkningspolitiet er på over 200 sider.

«Kråkerøy talen til Gerhardsen var opptakten til «fei dem ut» kampanjen i fagbevegelsen. Arbeiderpartiets kampanje var retta mot kommunister, men inkluderte etter hvert alle radikale», fortalte Rolf. «I mange forbund mistet kommunistene tillitsvervene sine. En del tabber og begivenheter i de sosialistiske landene bidro ikke til å øke populariteten, understreket han. Fallhøyden var stor; fra stor politisk innflytelse til å bli feiet av banen i løpet av noen få år».

«Mange av de tidligere sosialistiske land van-skjøttet ideen; den vitenskapelige sosialismen. Selv om vi ennå ikke har sett eksempel på at den har virket som den skal, så vil den det en gang», mente Rolf.

Rolf Dahl ble med i Den midlertidige norske Fredskomite i 1949. Han var medlem av Sheffield-delegasjonen i 1950 og skriver i mars 2014: «Den annen Verdensfredskongress skulle arrangeres i november 1950 i Sheffield i England. Engelske myndigheter la ned forbud mot å avholde kongressen der. Den polske fredsbevegelsen stilte opp som god reserve!

Den norske delegasjonen kom så langt som til Stavanger, da forbudet mot innreise til Sheffield ble kunngjort etter at vi alt hadde entret englandsbåten Andrea. Etter overnatting i Stavanger tok vi toget tilbake til Oslo. Etter flere dagers ventetid kunne vi ta fly til Warszawa. Polakkene hadde gjort et imponerende arbeid som reserve og de over tusen delegatene kunne ta fatt».

I 1970- og 1980-åra satt han i arbeidsut-

valget i Den norske Fredskomiteé. Ved livets slutt var han medlem i rådet for Nordahl Grieg Fredsfond.

Under den kalde krigen, la han stor vekt på å utvikle dialog og samarbeid med de sosialistiske landene, under slagordet fred og samarbeid. Han har ledet Den norske Komiteen for Østersjølandene, Norge og Island og sto i spissen for de årlige arbeiderkonferansene som fant sted i Rostock i DDR fra 1958 til 1989. I 8 år var Rolf medlem av Ständiges komité der Arbeiterkonferenz der Ostseeländer, Norwegen und Islands.

Først ble arbeiderkonferansene boikottet av LO, men etter hvert ble det stuerent å delta. Det politiske gjenombrudd for avspenningspolitikken i Europa ble stadfestet gjennom vedtaket av Helsinkidokumentet i 1975.

Rolf Dahl var sammen med LO-formann Tor Aspengren én av foregangsmennene i norsk arbeiderbevegelse som åpnet for samarbeid mellom fagbevegelsen på tvers av de militærpolitiske blokkene i datidens Europa.

I en av våre samtaler fortalte Rolf at allerede i 1961 etablerte 100 tillitsvalgte et organ mot EEC. Torbjørn Berntsen var leder. Han jobbet nær Ragnar Kalheim i kampen mot medlemskap i EEC i 1962 og 1972. Rolf var i 1972 leder av Folkebevegelsens faglige utvalg. Men dette var ikke den eneste organisasjonen eller bevegelsen Rolf var med på initiativet til. I løpet av 50/60/70-åra var Rolf på beina seint og tidlig for å danne forskjellige folkelige- og fredspolitiske bevegelser og organisasjoner.

«Vi dannet Kampanjen mot medlemskap i NATO, Boligpolitisk bevegelse i begynnelsen av 50-åra, Vietnambevegelsen dannet vi til Håkon Lies store irritasjon, og parallelt stiftet vi Kampanjen mot atomvåpen».

Etter folkeavstemningen i 1972 var han med på å etablere Sosialistisk Valgforbund. I SV var Rolf Dahl faglig sekretær fram til samarbeidet i valgforbundet sprakk i 1975.

Rolf Dahl var framfor alt fagligtillitsmann med fartstid fra styret i Samorganisasjonen i Oslo og en av bautaene for den nåværende fellesdemonstrasjon og enhetsmarkering i Oslo 1.

mai. Han var en arbeiderintellektuell med et stort politisk organisasjonstalent.

Rolf hadde store kunnskaper og skrev artikler som innholdsmessig gir varige føringer også for det årtusenet vi nå er inne i.

Rolf har gitt viktige historiske brosjyrer til **Visthuset bibliotek og arkiv** på Äppelgården Luggerud innen Den demilitariserte sonen mellom Norge og Sverige fra 1905, Årjäng kommun i Vermland om lag 4 mil fra Dahl-familiens vakre småbruk i Rømskog. Biblioteket og arkivet omfatter også deler av boksamlingen til Krigsveteranforeningen 1939 — 1945.

Rolf ble ingen politisk pensjonist som levde på det som hadde vært. Han sa i desember 2014, ja, til å sitte i rådet for Nordahl Grieg Fredsfond. Han har vært et godt korrektiv for utformingen av — den sosiale, klimamessige og naturhumanistiske politiske økonomi — som er nedfelt i dokumentet: **Vår nordlige dimensjon** i «The New Climate Economy» som ligger ute på www.fredsfond.info.

Rolf så nasjonale og internasjonale spørsmål i sammenheng. Sosialisme og kommunisme var for han et spørsmål om verdensanskuelse. *«Den bytter man ikke fra måned til måned. Jeg er revolusjonær fordi jeg ønsker grunnleggende forandring av samfunnet, men det vil jeg gjennom overbevisning».*

«i må se framover. I kampen mot stor kapitalens framstøt på forskjellige områder har vi fortsatt mye ugjort», avsluttet han samtalen, da jeg besøkte han og Berit på småbruket i Rømskog søndag 25. april 2010.

Berit, barn og barnebarn har mistet et kjærte medlem av familien. I sorgen over Rolfs bortgang hjelper de mange gode minnene.

Vi takker Rolf for en lang, trofast og god vakt på post, og i naturhumanismens ånd lyser vi fred over fagforeningslederen Rolf Dahls virke og minne.

Knut Vidar Paulsen
Nordahl Grieg Fredsfond

sosialisme

Bli med i Bevegelsen for Sosialisme, som forener medlemmer av alle venstresidens partier, og folk som ikke er med i noen av disse.

Vi arbeider for å bygge broer på tvers av kunstige politiske skillelinjer og for å sette demokratisk sosialisme på dagsordenen. Et av våre mål er å videreutvikle sosialistisk teori og praksis.

www.bevegelsen.no

Bevegelsen for Sosialisme
Pb. 131
5804 Bergen

kontakt@bevegelsen.no

Støtt vårt arbeid
Kontonummer: 0539 15 07653

SOSIALISTISK FRAMTID

Om magasinet

Sosialistisk framtid er et partipolitisk uavhengig magasin som arbeider for fred, vern av naturen, demokratiske rettigheter og sosial rettferdighet. Vi ønsker å bidra til sosialistisk nytenkning.

Veiledende retningslinjer for bidragsyttere

Debattinnlegg inntil 3.000 tegn, lengre innlegg vil kunne bli forkortet. Kronikk, maksimalt 6.000 tegn, inkl. mellomrom. Artikler, maksimalt 14.000 tegn inkl. mellomrom. Teoretiske artikler, maksimalt 24.000 tegn inkl. mellomrom. I spesielle tilfeller vil lengre artikler kunne publiseres.

Artikkelbidrag kan sendes til
sosialistiskframtid@bevegelsen.no

Ved Rundarne

No seer eg atter slike Fjöll og Dalar,
som deim eg i min fyrste Ungdom saag,
og sama Vind den heite Panna 'svalar;
og Gullet ligg paa Snjo, som fyrr det laag.
Det er eit Barnemaal, som til meg talar,
og gjer' meg tankefull, men endaa fjaag
Med Ungdomsminni er den Tala blandad:
Det strøymmer paa meg, so eg knapt kan anda.
Ja, Livet strøymmer paa meg, som det strøymde,
naar under Snjo eg saag det grøne Straa.
Eg drøymmer no, som fyrr eg alltid drøymde,
naar slike Fjöll eg saag i Lufti blaa.
Eg gløymmer Dagsens Strid, som fyrr eg gløymde,
naar eg mot Kveld af Sol eit Glimt fekk sjaa.
Eg finner vel eit Hus, som vil meg hysa,
naar Soli heim mot Notti vil meg lysa.
Alt er som fyrr, men det er meir forklaarat,
so Dagsens Ljos meg synest meire bjart.
Og det, som beit og skar meg, so det saarat,
det gjerer sjølv Skuggen mindre svart;
sjølv det, som til at synda tidt meg daarat,
sjølv det gjer' harde Fjøllet mindre hardt.
Forsonad' koma atter gamle Tankar:
det sama Hjarta er, som eldre bankar.
Og kver ein Stein eg som ein Kjenning finner,
for slik var den, eg flaug ikring som Gut.
Som det var Kjæmpur spyr eg, kven som vinner
af den og denne andre haage Nut.
Alt minner meg; det minner, og det minner,
til Soli ned i Snjoen sloknar ut.
Og inn i siste Svevn meg eigong huggar
dei gamle Minni og dei gamle Skuggar.

Aasmund Olavsson Vinje